

Geen Pardon: Waarom Bestaansonzekere Nederlanders Migranten Niet Met Open Armen Ontvangen

In welke mate hebben bestaansonzekere Nederlanders negatieve attitudes jegens migranten, en in hoeverre heeft statusangst een verklarende rol in deze relatie?

Instelling:	Rijksuniversiteit Groningen
Opleiding:	Sociologie
Cursus:	Bachelorwerkstuk
Naam:	Sander Haagsma (S3821803) S.t.haagsma@student.rug.nl
Begeleider:	Rita Smaniotto
Tweede lezer:	Marinus Spreen
Datum:	05-06-2024

Abstract

Bestaans(on)zekerheid en migratie zijn tegenwoordig hoofdthema's van het politieke en maatschappelijke debat. De toenemende mate van migratie leidt tot frictie in de samenleving. In dit paper wordt onderzocht of bestaansonzekere individuen negatievere attitudes hebben jegens migranten in vergelijking met bestaanszekere individuen, en wordt de rol van statusangst binnen deze relatie geanalyseerd. Statusangst verwijst naar de angst om niet te kunnen voldoen aan maatschappelijke normen van succes, bepaald door factoren als beroep, rijkdom en andere bezittingen. Er is relatief veel onderzoek gedaan naar de relatie tussen bestaansonzekerheid en migratie, maar het toevoegen van statusangst als mogelijke invloedsfactor is vernieuwend. De data van dit onderzoek zijn verzameld via het panel van het Langlopende Internet Studies voor de Sociale wetenschappen (LISS). Binnen dit panel worden jaarlijks vragenlijsten afgenomen over maatschappelijke thema's als inkomen, werk en politieke- & sociale attitudes. Aan de hand van deze data is een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd waar uiteindelijk 268 Nederlandse respondenten in meegenomen zijn. Uit deze analyse is gebleken dat er geen reden is om aan te nemen dat bestaansonzekeren meer negatieve attitudes hebben jegens migranten in vergelijking met bestaanszekere individuen. Hierdoor blijkt de rol van statusangst binnen deze relatie in dit onderzoek niet meer relevant. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat bestaansonzekeren wél meer negatieve attitudes jegens migranten hebben en dat statusangst van invloed is op dit verband. Het is daarom des te interessanter om te analyseren waarom die relaties niet in dit onderzoek te vinden zijn. Komt het door de beperkingen van het onderzoek of is de houding ten aanzien van migratie in zijn geheel veranderd? In dit onderzoek wordt geprobeerd duiding te geven aan deze opvallende resultaten.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Theoretisch Kader.....	7
2.1 Bestaanszekerheid als basisbehoefte	7
2.1.1 Intergroepsconflicten tussen bestaansonzeker en migranten	8
2.2 Het belang van status	10
2.2.1 Statusangst gecreëerd door onderlinge vergelijking	11
2.3 Controlevariabelen	12
2.3.1 Geslacht.....	12
2.3.2 Leeftijd.....	12
2.3.3 Opleidingsniveau	13
3. Methoden	14
3.1 Data en procedure.....	14
3.2 Operationalisaties.....	17
3.3 Analyseopzet	19
4. Resultaten	20
4.1 Beschrijvende statistieken	20
4.2 Modevaluatie.....	23
4.3 Hypothesetoetsing	26
5. Conclusie.....	28
6. Discussie	29
7. Literatuurlijst.....	33
Bijlage 1: Beschrijvende statistieken en operationalisaties	39
Bijlage 2: Analyses.....	59
Bijlage 3: Assumptiecontrole, outliers en multicollineariteit	64
Bijlage 4: Gebruik van AI-software	74

1. Inleiding

Meer dan ooit wonen mensen in een ander land dan dat ze geboren zijn (United Nations, z.d.). In 2020 zijn er 281 miljoen migranten in de wereld, wat neerkomt op 3,60 procent van de wereldbevolking. In 1990 was dit met 153 miljoen (2,87%) een stuk minder. Over de hele wereld genomen zijn het aantal internationale migranten toegenomen, maar voor Europa en Azië is dit aantal meer dan in de andere delen van de wereld (Mcauliffe & Triandafyllidou, 2021). Nadat in de vorige eeuw het verkeer van goederen en geld het begin van de globalisering tekende, is het in deze eeuw de beurt aan het verkeer van personen (De Parle, 2010). Ook in Nederland is de laatste jaren een toenemende trend van migratie zichtbaar. In 2022 kwamen er ruim 400.000 migranten binnen. Dit is een stijging van meer dan 50 procent ten opzichte van het jaar daarvoor. Gezegd moet worden dat ongeveer een kwart hiervan Oekraïense oorlogsvluchtelingen zijn, maar het geeft wel aan hoe groot de migratiestroom richting Nederland is (De Staat van Migratie 2023, 2023).

Doordat er zoveel migranten richting Nederland komen, is dit ook een onderwerp dat hoog op de politieke agenda is komen te staan. De vraag rijst hoe we om moeten gaan met deze toename aan inwoners in ons land. Enerzijds is in Nederland een 'eigen-land-eerst-sentiment' ontstaan. Er gaat volgens deze subgroep Nederlanders teveel aandacht en geld vanuit de staat naar de opvang van internationale migranten. Dit leidt tot onvrede, omdat ze vinden dat het 'eigen volk' wordt achtergesteld. Nederlandse kiezers lijken migratie daardoor ook het grootste probleem te vinden (Klok, 2023). In 2023 luidde de titel van het verkiezingsprogramma van de rechtse politieke partij PVV dan ook 'Nederlanders weer op 1' (PVV, 2023). Migratie staat als een van de belangrijkste speerpunten hoog op de agenda van de PVV, en dit blijkt dus populair te zijn. Het is om die reden dan ook niet verrassend dat de PVV van 2021 naar 2023 bijna het dubbele aantal zetels voor zich wint en bovenaan staat in de zetelverdeling. Anderzijds is er een groep Nederlanders die geen negatieve associaties heeft met migranten en deze verwelkomt in ons land. Zo vindt zes op de tien Nederlanders dat het onze morele plicht is om asielzoekers fatsoenlijk op te nemen (Van der Schelde, 2022). Blijkbaar is migratie een onderwerp wat veel stof doet opwaaien binnen de samenleving. Een

logisch gevolg hiervan is dat er veel verschillende meningen zijn over hoe migratie aan te pakken. Migratie is hierdoor bij uitstek een onderwerp wat zowel in de politiek als in de samenleving polariserend werkt. Het is daarom interessant om te kijken waarom de meningen omtrent dit onderwerp zo verschillen.

Dit onderzoek onderscheidt zich door de focus te leggen op een specifieke subgroep mensen die mogelijk negatieve attitudes hebben ten opzichte van migratie, namelijk de groep mensen die de meeste bestaansonzekerheid ervaren. Bestaansonzekerheid kan in dit onderzoek worden gezien als zij die hun financiële situatie als (zeer) slecht beschouwen en dus financiële onzekerheid ervaren in het leven (Milligan, 2012). Het gaat dus meer in op de subjectieve kant van bestaansonzekerheid en dan vooral gericht op de gevoelens over de financiële situatie van een individu. Financiële gevoelens van onzekerheid spelen op individueel niveau een rol bij het vormen van anti-immigratie attitudes (Heizmann, 2016; Heizmann & Huth, 2021). Bestaansonzekereren komen over het algemeen ook vaker in contact met migranten in de samenleving. Hier concurreren ze met elkaar om onder andere banen, huisvesting en sociale voorzieningen. Deze concurrentiestrijd heeft tot gevolg dat de bestaansonzekereren negatiever kijken naar migranten (Semyonov et al., 2006; Scheepers, Gijsberts, & Coenders, 2002).

Migratie is slechts een van de bredere kwesties waarmee bestaansonzekereren worden geconfronteerd. Ze ervaren een gevoel van algehele maatschappelijke achteruitgang en vinden dat de overheid te weinig doet om hier iets aan te veranderen (Kuppens et al., 2020). Migranten krijgen dus, zo lijkt het, de schuld van een veel groter probleem dat speelt onder bestaansonzekereren, namelijk onvrede over het land als geheel. Dat geldt ook voor een specifieke groep bestaansonzekerere mensen, het '*precariat*', zoals ze worden genoemd door Guy Standing (2011). Het precariat wordt gedefinieerd als de werkelijke onderklasse van de maatschappij waarin veel werklozen en andere 'misfits' zich bevinden. Mensen in het precariat hebben vaak geen vast beroep of werken in ieder geval niet in hoge statusberoepen, zoals management beroepen. Mensen ontlenu veelal hun

eigenwaarde en identiteit uit externe factoren, als beroep, rijkdom en andere bezittingen. Dit maakt dat iemand kwetsbaar wordt voor gevoelens van inferioriteit als men de angst heeft om niet te kunnen voldoen aan bepaalde normen van succes die deze externe factoren met zich meebrengen. Deze angst kan worden gezien als statusangst (De Botton, 2004).

Naast dat in dit onderzoek de focus ligt op de invloed van bestaansonzekerheid op negatieve attitudes jegens migranten, wordt ook gekeken naar de rol van statusangst in deze relatie. Statusangst komt voornamelijk voor bij mensen die lager op de sociale ladder staan. Zoals eerder genoemd staan bestaansonzekeren laag op deze ladder, gezien hun onzekere beroepen en beroepen met lage status. Hierdoor wordt er door de mensen hoger op deze ladder op de bestaansonzekeren neergekeken. Het neerkijken op de bestaansonzekeren leidt tot negatieve en angstige gevoelens over hun sociale statuspositie (Wilkinson & Pickett, 2010). Wanneer een individu de angst ervaart aangetast te worden aan hun status, zullen ze eerder extreemrechtse partijen steunen, veelal met een anti-migratie beleid, boven de rest (Im et al. 2023). Verder hebben veel migranten dezelfde (lage) status als bestaansonzekeren. Hierdoor kunnen juist bestaansonzekeren neerkijken op migranten om hun eigen gevoel van status te beschermen. Dit doen ze om te voorkomen dat de migranten makkelijker een hogere status dan hen kunnen verwerven (Fiske, 2010). Door op migranten neer te kijken krijgen bestaansonzekeren het gevoel dat ze boven hen staan. Hierdoor wordt een soort van 'wij, zij' denken gecreëerd waardoor deze groepen antagonisten van elkaar worden.

Al met al blijkt dus dat bestaansonzekeren over het algemeen meer statusangst ervaren, wat zich vertaalt in meer negatieve attitudes jegens migranten. Het is daarom interessant om te onderzoeken of statusangst invloed heeft op het effect van bestaansonzekerheid op negatieve attitudes tegenover migranten. In dit onderzoek staat dus de volgende onderzoeksvraag centraal:

In welke mate hebben bestaansonzekere Nederlanders negatieve attitudes jegens migranten, en in hoeverre heeft statusangst een verklarende rol in deze relatie?

Dit onderzoek probeert nieuw licht te schijnen op de herkomst van negatieve attitudes jegens migranten. Aangezien migratie een thema is waar weinig consensus over te vinden is in de politiek, kan dit waardevolle inzichten bieden voor het debat rondom dit thema. De rol van bestaansonzekerheid in dit debat is vaker onderzocht, maar door de toevoeging van statusangst als mogelijk verklarende factor, worden wellicht nieuwe perspectieven geboden aan dit debat.

2. Theoretisch Kader

2.1 Bestaanszekerheid als basisbehoefte

Bestaansonzekerheid is een complex fenomeen dat zowel objectief als subjectief kan worden benaderd. In dit onderzoek wordt vooral de subjectieve kant van bestaansonzekerheid belicht. Vanuit een subjectief perspectief verwijst het naar de gevoelens van onzekerheid die individuen ervaren binnen de maatschappij. Dit omvat de angst voor mogelijke toekomstige moeilijkheden bij het handhaven van een redelijke levensstandaard of het voorzien in de basisbehoeften van henzelf en hun gezinnen (Standing, 2011). De verwachting is dat deze angst leidt tot sociaal-maatschappelijke problemen, waaronder negatievere attitudes jegens migranten.

Het belang van het kunnen voorzien in de basisbehoeften werd al door Maslow (1943) geïntroduceerd in zijn 'behoeftepiramide'. De theorie stelt dat mensen eerst moeten kunnen voorzien in basisbehoeften, welke onderaan de piramide liggen, en pas nadat dat geslaagd is zoeken mensen naar veiligheid en zekerheid (Maslow, 1943). Dit laatste kan als bestaanszekerheid worden aangeduid. Veiligheid en zekerheid omvatten onder andere de zekerheid van werk, inkomen en gezondheid. Dit zijn de basisbehoeften van bestaanszekerheid. Pas nadat iemand bestaanszekerheid ervaart kan deze verder kijken naar sociale behoeften, wat de volgende fase in de piramide is. Sociale behoeften omvat de behoefte naar liefde, erbij horen en andere vormen van acceptatie. Daarna volgt pas waardering en erkenning, waaronder ook status valt. Mensen die nog niet kunnen voorzien in bestaanszekerheid kunnen volgens Maslow nog niet denken aan sociale behoeften, erkenning en

status. In de volgende paragraaf worden een aantal theorieën uiteengezet die nader toelichten hoe bestaansonzekeren omgaan met hun positie in de samenleving en hoe dit zich negatief kan uiten richting migranten.

2.1.1 Intergroepsconflicten tussen bestaansonzekeren en migranten

Doordat bestaansonzekeren verwachten financieel nadeel te ondervinden door de komst van migranten, zijn ze eerder geneigd tot xenofobie (Rensmann & Miller-Gonzalez, 2010). Xenofobie omvat de angst voor alles wat vreemd is, dus ook 'vreemdelingen', ofwel migranten, die Nederland binnen komen. De *Realistische Conflict Theorie (RCT)* en de *Sociale Identiteitstheorie (SIT)* gaan hier nader op in en verklaren de negatieve gevoelens die mensen hebben tegenover etnische minderheden of migranten. Deze theorieën zijn vooral voor lager opgeleide bestaansonzekere autochtonen prevalent, omdat zij veelal concurreren met de laagopgeleide migranten, waar het grootste deel van de migranten onder vallen (Van Der Star et al., 2021).

De *Realistische Conflict Theorie* stelt dat intergroepsconflicten kunnen ontstaan als verschillende groepen strijden om schaarse middelen, zoals bijvoorbeeld geld, macht of status (Savelkoul et al., 2010; Sherif et al., 2010). Bestaansonzekeren ervaren een gevoel van financiële onzekerheid en vrezen dat hun beperkte middelen verder zullen worden beperkt door de komst van migranten. Ze kunnen bijvoorbeeld bang zijn dat migranten banen zullen afnemen, overheidsvoorzieningen innemen of concurrentie zullen vormen voor betaalbare huisvesting. Deze concurrentiestrijd leidt uiteindelijk tot tegenovergestelde attitudes, waardoor een gevoel van onderlinge competitie van bestaansonzekeren richting migranten ontstaat. Binnen dezelfde groep, de groep bestaansonzekeren, leidt dit competitiegevoel juist tot meer onderlinge solidariteit, terwijl dit tussen groepen leidt tot meer vijandigheid, antagonisme en discriminatie (Sherif et al., 2010). Bestaansonzekeren zullen dus eerder solidair naar elkaar zijn, maar conflicteren met migranten door de competitie om schaarse middelen. Dit gevoel van competitie en vijandigheid, vanuit de bestaansonzekeren, leidt tot een gevoel van dreiging. Dit gevoel van dreiging vertaalt zich in negatieve attitudes jegens migranten (Bobo, 1988).

De *Sociale Identiteitstheorie* gaat ervan uit dat individuen een fundamentele behoefte hebben zich positief te identificeren met de in-group en deze te onderscheiden met out-groups. Individuen binnen de in-group vinden dat de mensen die tot de out-group behoren over het algemeen anders zijn, en hangen niet dezelfde normen en waarden als hen aan. Individuen binnen de in-group gaan elkaars eigenschappen waarnemen en nemen deze van elkaar over. Dit proces wordt *sociale identificatie* genoemd. In tegenstelling tot deze sociale identificatie worden bij de out-groups vooral negatieve kenmerken waargenomen en deze worden gegeneraliseerd naar de complete out-group. Dit proces wordt ook wel *sociale contra-identificatie* genoemd (Savelkoul et al., 2010). De groep bestaansonzekereren legt sterk de nadruk op de negatieve kenmerken van de groep migranten en generaliseert deze kenmerken naar de gehele groep. Dit proces van sociale contra-identificatie kan uiteindelijk leiden tot discriminatie van de out-group, de migranten. Deze discriminatie komt meer voor binnen groepen die meer onzekerheid ervaren (Isaksen, 2019; Ng, 1982; Scheepers et al., 2002; Tajfel & Turner, 2004). De groep bestaansonzekereren zal dus eerder de groep migranten discrimineren om een positief groepsbeeld te houden.

Deze twee theorieën samen laten zien hoe bestaansonzekereren als groep negatieve attitudes jegens migranten, als andere groep, vormen. De RCT maakt duidelijk dat migranten sociale middelen en posities innemen die bestaansonzekerere mensen nodig hebben om meer bestaanszeker te worden. Althans, dit gevoel hebben de bestaansonzekereren en door dit gevoel van bedreiging reageren ze zich negatief af tegenover de migranten. Dit leidt uiteindelijk tot negatieve attitudes tegenover elkaar. De SIT legt de nadruk op het 'wij' tegen 'zij' gevoel dat binnen groepen ontstaat en is dus meer een psychologisch fenomeen. Bestaansonzekereren willen graag een positief zelf- en groepsbeeld behouden. Ze zullen hier alles aan doen, ongeacht of dit leidt tot spanningen met de andere groep, de migranten. Afgaande op de literatuur is hierdoor is de volgende hypothese opgesteld over bestaansonzekerheid en negatieve attitudes tegenover migranten:

Mensen die meer bestaansonzekerheid ervaren, hebben negatievere attitudes jegens migranten.

2.2 Het belang van status

Hiervoor is duidelijk geworden dat het leven in onzekere omstandigheden zoals bestaansonzekerheden dat doen leidt tot negatievere attitudes jegens migranten, maar ook de rol van statusangst kan van belang zijn binnen dit verband. Mensen hebben enige vorm van status nodig, zo blijkt uit de piramide van Maslow (1943). Status, in termen van Maslows hiërarchie van behoeften, gaat vooral over de behoefte aan erkenning, respect en sociale waardering binnen een gemeenschap of groep. Deze behoefte aan status komt pas nadat er in bestaanszekerheid en sociale behoeften kan worden voorzien. Pas nadat men kan voorzien in bestaanszekerheid en status komt er ruimte om naar de top van de piramide te kijken, waar zelfontplooiing prijkt. Hierbij is status dus een belangrijke factor voor persoonlijke ontwikkeling. Individuen met een lagere statuspositie voelen vaak ook wrok en vijandigheid tegenover de groep mensen met meer status. Dit resulteert in spanning en werkt sociale conflicten in de hand (Smith et al., 2012). Hieronder wordt duidelijk waarom mensen die meer bestaansonzeker zijn ook meer statusangst ervaren, en hoe dit kan leiden tot meer negatieve attitudes jegens migranten.

De huidige samenleving is meritocratisch ingesteld, waarin de positie, het succes en status wordt bepaald door iemands persoonlijke verdiensten, prestaties en talenten. Dit in tegenstelling met hoe dit er vroeger uitzag, waar factoren zoals afkomst, rijkdom of sociale status bij de geboorte vaststonden. Bestaansonzekerheden scoren slecht op de meritocratische waarden en hebben hierdoor een lage positie in de samenleving (De Botton, 2004; Simons et al., 2018). Men is immers verantwoordelijk voor de eigen positie en dus ook voor eigen succes of falen. Voor bestaansonzekerheden die leven in armoede, brengt de meritocratische samenleving het gevoel van schaamte met zich mee, omdat ze gefaald hebben, en hierdoor ook statusangst (Wilkinson & Pickett, 2010; Simons et al., 2018). Statusangst omvat onder andere de angst om te falen in de ogen van de samenleving en naar beneden te glijden op de sociale ladder. Op dezelfde manier hebben de 'gefaalde' bestaansonzekerheden zichzelf ook in die lage statuspositie gewerkt, waardoor het een

product van eigen inspanning is, of het gebrek daaraan (Young, 1958). Oftewel het is de eigen schuld van bestaansonzekereren dat ze zo'n lage status hebben en dat er door mensen met een hogere status op hen wordt neergekeken, waardoor statusangst wordt gecreëerd.

2.2.1 Statusangst gecreëerd door onderlinge vergelijking

De *Relatieve Deprivatie Theorie* (RDT) kan een verklaring zijn van waarom de lage statuspositie van bestaansonzekereren tot een negatieve uiting komt ten opzichte van migranten. De RDT omvat de ontevredenheid die ontstaat wanneer mensen hun eigen (onzekere) situatie vergelijkt met die van een ander (Kleinhans, Van Ostaijen, & Seibel, 2022). Bestaansonzekereren zien anderen om zich heen die relatief financieel succesvoller zijn, en dit kan gevoelens van onrechtvaardigheid, ontevredenheid en angst veroorzaken (Smith et al., 2012). Bestaansonzekereren voelen de angst dat zij niet kunnen voldoen aan de maatschappelijke verwachting op het gebied van successen en prestige. Deze angst komt met name door de onderlinge vergelijking zoals dat in de RDT wordt uitgelegd (Kleinhans et al., 2022). De bestaansonzekereren krijgen het gevoel gemarginaliseerd te worden en voelen zich machteloos om de weg naar boven weer te beklimmen. Hierdoor voelen deze mensen zich ook vaker eenzaam en buitengesloten (Simons et al., 2017; Simons et al., 2018). Deze gevoelens van eenzaamheid en buitengeslotenheid leiden tot frustraties en statusangst. Deze angst wordt versterkt wanneer ze het gevoel krijgen dat de migranten hun statuspositie over zouden kunnen nemen. Migranten zonder een hoge-statusbaan, worden namelijk gezien als groep met de minste status (Fiske, 2010). Vanuit de maatschappij kunnen bestaansonzekerere autochtonen rekenen op meer krediet, omdat ze worden gezien als gelijken en staan dicht bij de rest van het volk. Ook krijgen bestaansonzekereren vanuit de samenleving meer lof, omdat het volk het gevoel heeft dat ze meer reciproceren dan migranten. Hierdoor staan migranten onder aan de maatschappelijke ladder en kunnen ze niet rekenen op de gunfactor vanuit het volk (Van Oorschot, 2008). Bestaansonzekereren zien migranten dus ook als mensen die 'onder' hen staan en hebben de angst dat zelfs migranten een hogere statuspositie dan hen verwerven. Door deze angst proberen de bestaansonzekereren hun sociale positie te verdedigen door migranten als directe concurrenten te discrimineren (Rothgerber,

1997). Oftewel, door de ogenschijnlijk uitzichtloze situatie van bestaansonzekereren ontstaat meer statusangst onder hen, wat leidt tot het vormen van negatieve attitudes jegens migranten.

Al met al laat de theorie zien dat statusangst, als resultaat van bestaansonzekerheid, een negatieve invloed kan hebben op de attitudes jegens migranten. Hierdoor wordt de volgende hypothese opgesteld:

Het negatieve effect van bestaansonzekerheid op de attitudes jegens migranten kan (deels) worden verklaard door statusangst.

2.3 Controlevariabelen

2.3.1 Geslacht

Het is belangrijk om bij het onderzoeken van het effect van bestaansonzekerheid te controleren voor geslacht. Uit onderzoek is gebleken dat vrouwen over het algemeen toleranter zijn op het gebied van acceptatie van andere ideeën, overtuigingen en tonen meer respect naar buitenstaanders in vergelijking met mannen (Elsinbawi & Wolosin, 2023; Scheepers et al., 2002). In dit onderzoek zitten meer mannen, waardoor de resultaten van het onderzoek vertekend kunnen worden en er onterechte conclusies kunnen worden getrokken. Wanneer er niet wordt gecontroleerd voor geslacht, bestaat de kans dat de mate van negatieve attitudes jegens migranten wordt overschat. Dit komt doordat mannen minder tolerant zijn ten opzichte van migranten. Door te controleren voor geslacht wordt het effect van deze mogelijke schijnvariabele losgetrokken van het effect van bestaansonzekerheid.

2.3.2 Leeftijd

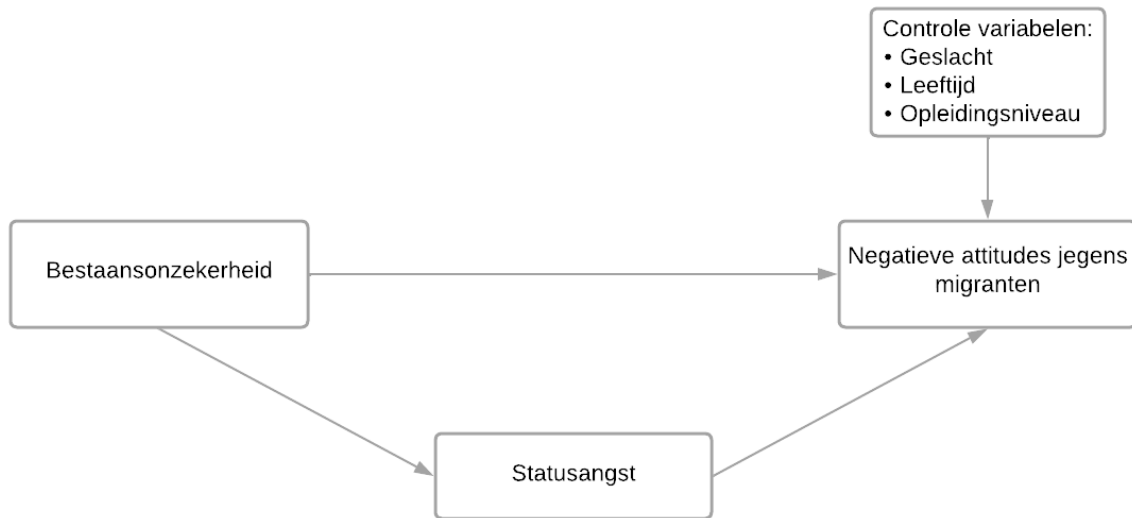
Ten tweede wordt er gecontroleerd voor leeftijd. Het effect van bestaansonzekerheid op negatieve attitudes kan verstoord worden, omdat zowel de mate van bestaansonzekerheid als negatieve attitudes jegens migranten afhankelijk zijn van leeftijd. Om deze reden wordt er gecontroleerd voor de leeftijd van de respondent. Oudere mensen hebben een sterkere afkeer tegen migratie in

vergelijking met jongere generaties (Schotte & Winkler, 2018; Semyonov et al., 2006; Hainmueller & Hiscox, 2007). Een gemiddeld hogere leeftijd kan dus betekenen dat individuen gemiddeld gezien meer negatieve attitudes jegens migranten hebben dan in de populatie het geval is. In dit onderzoek ligt de gemiddelde leeftijd redelijk hoog. Het is dus belangrijk om voor leeftijd te controleren, om geen vertekend beeld van de werkelijkheid te krijgen.

2.3.3 Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau is een van de belangrijkste factoren die van invloed zijn op het buitensluiten van andere etnische groepen (Coenders & Scheepers, 2003). Een individu met een hoger opleidingsniveau, staat over het algemeen meer open voor culturele diversiteit. Hogeropgeleiden worden tijdens hun studies meer blootgesteld aan sociale normen en waarden. Hierdoor wordt hun begrip en bewustzijn van deze normen en waarden vergroot in vergelijking met lager opgeleiden (Hainmueller & Hiscox, 2007). Etnische discriminatie komt vooral voor onder de Nederlanders met een laag opleidingsniveau, doordat ze in vergelijking met hogeropgeleiden meer vooroordelen hebben over de andere etnische groepen (Coenders & Scheepers, 1998). Een individu met een lager opleidingsniveau heeft hierdoor een grotere kans om negatieve attitudes te krijgen jegens migranten (Savelkoul et al., 2010; Hainmueller & Hopkins, 2013). Het is belangrijk om te controleren voor het opleidingsniveau zodat het verband tussen bestaansonzekerheid en een negatieve attitudes jegens migranten niet ten onrechte wordt toegeschreven aan opleidingsniveau.

Figuur 1: grafische weergave van het onderzoeksmodel

3. Methoden

3.1 Data en procedure

De data waar in dit onderzoek mee wordt gewerkt is afkomstig van het panel van *Langlopende Internet Studies voor de Sociale wetenschappen* (LISS). Het LISS panel wordt beheerd door het onafhankelijke non-profit instituut Centerdata van de Universiteit van Tilburg. Het LISS panel is geïntroduceerd als een onderdeel van het Measurement and Experimentation in the Social Sciences (MESS) project. Het MESS-project had als doel verschillende academische onderzoekdisciplines samen te brengen en verschillende onderzoekstechnieken en innovaties te ontwikkelen. Meer dan 100 universiteiten hebben gebruik gemaakt van de infrastructuur van het MESS-project. Sinds 2019 is het LISS panel onderdeel van ODISSEI (Open Data Infrastructure for Social Science and Economic Innovations). ODISSEI is verbonden aan onder andere het CBS, waardoor onderzoekers binnen de sociale wetenschappen makkelijk toegang hebben tot grootschalige dataverzamelingen (LISS Panel, 2023).

Het LISS panel is ideaal voor onderzoek naar de Nederlandse populatie, omdat het data van zo'n 5000 Nederlandse huishoudens bevat. Deze huishoudens komen uit het bevolkingsregister van

het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In het panel zitten ruim 7500 mensen van 16 jaar of ouder. Precieze aantallen zijn per vragenlijst verschillend. De mensen zijn gekozen door een kanssteekproef, waarna ze een brief met uitnodiging hebben ontvangen (Centerdata, 2022). Vervolgens werden respondenten die een telefoonnummer hadden gebeld en de resterende respondenten werden indien mogelijk face-to-face geïnterviewd. Een deel van de mensen uit het panel reageerde niet op belletjes en wilde niet face-to-face worden geïnterviewd. Uiteindelijk bleef ongeveer de helft van de in eerste instantie gecontacteerde groep over (Scherpenzeel, 2011).

Ieder jaar wordt binnen het panel een longitudinale enquête gehouden, waarin acht hoofdthema's als bijvoorbeeld werk & scholing, geloof & etniciteit, inkomen en andere onderwerpen naar voren komen (Centerdata, 2022). Deze hoofdthema's worden binnen het LISS panel ook wel de '*kernstudie*' genoemd. Naast deze kernstudie worden ook nog incidentele vragenlijsten afgenomen. In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van vier modules met de meest recente data uit 2022 en 2023. De eerste module richt zich op de achtergrondvariabelen van de respondenten. Deze variabelen worden maandelijks geüpdatet en bevatten informatie zoals geslacht, leeftijd en bijvoorbeeld opleidingsniveau. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van twee kernmodules. De eerste kernmodule is afgenomen rondom juli 2022 en gaat over de economische situatie van een persoon. Hieruit kunnen onder andere het inkomen en het financiële toekomstperspectief van een respondent worden gehaald. De tweede kernmodule die wordt gebruikt bevat informatie over politieke en sociale houdingen en is afgenomen rond januari 2023. Uit deze module kan informatie worden gehaald die relevant is voor de houding van respondenten ten opzichte van migratie. De laatste module die wordt gebruikt betreft een incidentele module en gaat over sociale uitsluiting, controle en financiële schaarste. Deze module is afgenomen rond maart 2022 en via deze module kan de variabele *statusangst* worden onderzocht. In tabel 1 is een kort overzicht van de modules en (non)-respons daarvan te vinden.

Tabel 1: overzicht van de modules: afnameperiode, aantal respondenten en respons

Modules	Afnameperiode	Aantal respondenten benaderd	Complete respons (%)	Incomplete-respons (%)	Non-respons (%)
<i>Achtergrondvariabelen</i>	februari 2022				
<i>Inkomen (ci22)</i>	juni 2022 en juli 2022	7178	5488 (76,5%)	113 (1,5%)	1577 (22,0%)
<i>Politieke en sociale houdingen – deel 3 (cv23)</i>	december 2022 - maart 2023	6669	5753 (86,3%)	24 (0,3%)	892 (13,4%)
<i>sociale uitsluiting, controle en financiële schaarste (og22)</i>	Maart 2022	604	572 (94,7%)	0 (0%)	32 (5,3%)

Voorafgaand aan het gebruiken van de data, moeten er nog enige aanpassingen worden gedaan om de data geschikt te maken voor dit onderzoek. Aangezien het LISS panel data van meerdere personen binnen een huishouden kan verkrijgen is er voor gekozen om enkel het huishoudhoofd te selecteren. De persoon op wiens naam het contract van de woning staat, wordt beschouwd als het huishoudhoofd. Indien het contract op meerdere namen staat, wordt het huishoudhoofd bepaald door diegene met het hoogste inkomen. Deze selectie is gemaakt om de kans op afhankelijkheid tussen respondenten te verminderen. Naast het selecteren voor huishoudhoofden is er ook geselecteerd voor mensen van Nederlandse afkomst, ofwel autochtonen. Dit onderzoek richt zich op hoe gevoelens van bestaansonzekerheid de mening ten opzichte van migranten, dus mensen die van buiten Nederland komen, kunnen beïnvloeden. Omdat mensen met een migratieachtergrond zelf ook gemigreerd zijn, en daardoor gebiased kunnen zijn op het gebied van migratie, vallen zij buiten de scope van de onderzoekspopulatie.

Allereerst werden alleen de respondenten geselecteerd die antwoord gegeven hebben op alle vragenlijsten (modules; cv23 (deel 3), ci22 en og22). Hierna bleven er ongeveer 482 respondenten over. Vervolgens werden respondenten die geen huishoudhoofd zijn uit de dataset gefilterd. Na deze filter kwam het totaal aantal respondenten op ongeveer 326. Als laatste werd gefilterd op

respondenten van Nederlandse afkomst. De totale steekproefgrootte van dit onderzoek werd hierdoor verkleind naar 269 respondenten. Er zijn dus heel veel respondenten weggevallen na het maken van de juiste selectie. In tabel 2 staat verder uitgewerkt hoeveel missings er in totaal zijn na het filterproces. Hierin valt op dat vooral de variabele *statusangst* veel missings heeft, namelijk zo'n 91.5%. Dit komt doordat dit om een incidentele vragenlijst gaat, waardoor maar een klein deel van het totaal aantal respondenten deze vragenlijst heeft ingevuld. In bijlage 1 is het filterproces uitgebreider weergegeven.

Tabel 2: overzicht van de missings per variabele en na het filterproces

Variabelen	Aantal respondenten	Missing		Totale respondenten (na filter op)	
	N	Aantal	Percentage	Huishoudhoofden	Nederlandse afkomst
<i>Bestaansonzekerheid</i>	4852	6770	58,3%	326	269
<i>Migratie</i>	5763	5859	50,4%	332	273
<i>Statusangst</i>	572	11050	95,1%	332	273
<i>Leeftijd</i>	11358	264	2,3%	332	273
<i>Geslacht</i>	11345	277	2,4%	332	273
<i>Opleidingsniveau</i>	10725	897	7,7%	332	273
Totaal				326	269

3.2 Operationalisaties

Hieronder volgt een beschrijving van alle operationalisaties die zijn gedaan op de variabelen. Dit betreft controlevariabelen en latente variabelen, waarvan de uiteindelijke variabele een verzameling is van verschillende items, ofwel een schaalvariabele. Latente variabelen zijn variabelen die niet direct gemeten kunnen worden en daardoor door een schaalconstructie van verschillende losse items worden gemaakt. In bijlage 1 is het volledige overzicht van de operationalisaties van alle variabelen te vinden.

Als eerste wordt de variabele *bestaansonzekerheid* gebruikt. Deze variabele is gemeten door middel van het samenvoegen van vier items: (1) *Hoe tevreden bent u over uw financiële situatie?* (2) *Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoe moeilijk of gemakkelijk u kunt rondkomen van het inkomen van uw huishouden?* (3) *Hoe gemakkelijk of moeilijk is het voor u om een onverwachte noodzakelijke uitgave van €500 euro of meer te doen zonder daarvoor schulden te maken of geld te lenen?* (4) *Hoe gemakkelijk kunt u de woonlasten van uw huishouden betalen?*. Voor vragen 1 en 2 konden de respondenten antwoord geven op een 11-puntsschaal. Voor vragen 3 en 4 was dat op een 7-puntsschaal. De vragen 3 en 4 zijn opgerekt tot een 11-puntsschaal, zie voor een verduidelijking van dit proces bijlage 1. Daarnaast zijn de variabelen ook zo gehercodeerd dat een lage score betekent dat een respondent weinig bestaansonzekerheid ervaart en een hoge score betekent dat de respondent veel bestaansonzekerheid ervaart. De items hebben samen een Cronbachs alpha van 0,87, waaruit blijkt dat de items goed bij elkaar passen.

De variabele *statusangst* is gemeten door het samenvoegen van drie items waarin er wordt gevraagd naar hoe zij gemarginaliseerd of zelfs buitengesloten worden als gevolg van hun financiële situatie: (1) *Vanwege mijn financiële situatie voel ik mij buitengesloten door de maatschappij;* (2) *Anderen hebben negatieve vooroordelen over mensen in mijn financiële situatie en* (3) *Mijn financiële situatie heeft een negatieve invloed op hoe anderen zich tegenover mij gedragen.* Al deze vragen zijn gemeten op een 7-puntsschaal lopend van (1) *helemaal oneens* tot en met (7) *helemaal eens*. Een hogere score betekent een hogere mate van statusangst. De losse items hebben samen een Cronbachs alpha van 0,76. Hieruit blijkt dat deze items redelijk goed bij elkaar passen.

De laatste latente variabele die gemeten is, is genaamd *migratie*. Deze variabele gaat over hoe negatief mensen kijken naar migranten en migratie in zijn algemeenheid en wordt gemeten door antwoord van respondenten op drie stellingen: (1) *Het moet makkelijker worden om in Nederland asiel te krijgen;* (2) *In Nederland wonen te veel mensen met een migratieachtergrond* en (3) *Een wijk gaat er niet op vooruit als er veel mensen met een migratieachtergrond komen wonen.* De

antwoordcategorieën zijn bij alle drie de stellingen hetzelfde en lopen van (1) *helemaal oneens* tot en met (5) *helemaal eens*. Alleen de eerste stelling moest gehercodeerd worden, waardoor hierna op alle variabelen een hogere score op de variabele betekent dat iemand negatiever kijkt naar migratie. De afzonderlijke items van deze variabele hebben samen een Cronbachs alpha van 0,82, wat betekent dat de items goed bij elkaar passen.

Naast de bovenstaande variabelen zijn er ook controlevariabelen opgenomen in dit onderzoek die van belang zijn. *Geslacht* is een variabele waar de respondent kon antwoorden met; (1) *man*; (2) *vrouw* en (3) *anders*. Hierna is de variabele gehercodeerd als dummy-variabele met de antwoordmogelijkheden: (0) *man* en (1) *vrouw*. De optie (3) *anders* is weggehaald, omdat in dit onderzoek enkel het verschil tussen mannen en vrouwen wordt onderzocht. De continue variabele leeftijd wordt weergegeven in jaren. *Opleidingsniveau* is een categorische variabele, waar opleidingsniveaus op basis van CBS-categorieën is gevraagd. Deze variabele bestaat uit de volgende categorieën: (1) *basisonderwijs*; (2) *vmbo*; (3) *havo/vwo*; (4) *mbo*; (5) *hbo* en (6) *wo*.

3.3 Analyseopzet

In dit onderzoek wordt een hiërarchische lineaire regressieanalyse uitgevoerd om de twee gestelde hypothesen te toetsen. Voorafgaand aan het schatten van deze analyse dient er gecheckt te worden of er geen assumpties geschonden zijn. Er moet worden voldaan aan de assumpties van lineariteit, homoscedasticiteit, normaliteit en de data moet onafhankelijk verworven zijn (zie bijlage 3). Ook wordt er eerst nader ingegaan op de univariate en bivariate statistieken van de verschillende variabelen. Hierna is de regressieanalyse uitgevoerd en zijn er vier modellen gemaakt.

In het eerste model van de regressieanalyse wordt de afhankelijke variabele *migratie* toegevoegd, evenals de controlevariabelen *geslacht*, *leeftijd* en *opleidingsniveau*. Dit model dient als referentiemodel. In dit model wordt het effect van de controlevariabelen op de afhankelijke variabele getoetst. In model 2 wordt de onafhankelijke variabele *bestaansonzekerheid* toegevoegd. In deze stap wordt het verband van *bestaansonzekerheid* op *negatieve attitudes jegens migranten* geschat,

gecontroleerd voor *geslacht*, *leeftijd* en *opleidingsniveau*. Model 3 is het model waarin *statusangst* de afhankelijke variabele is. Verder zitten in dit model de onafhankelijke variabele *bestaansonzekerheid* en de controlevariabelen. Hierin wordt het effect van *bestaansonzekerheid* op *statusangst* geschat, gecontroleerd voor *geslacht*, *leeftijd* en *opleidingsniveau*. In het laatste model (model 4) zal de variabele *statusangst* nog worden toegevoegd om te kijken of dit een mediërende variabele is in de relatie tussen *bestaansonzekerheid* en *negatieve attitudes jegens migranten*. Dit is het volledige model waarin alle variabelen zijn verwerkt en van waaruit de conclusie over het hoofdverband zal worden getrokken.

4. Resultaten

4.1 Beschrijvende statistieken

Univariate statistieken

De beschrijvende univariate statistieken van alle variabelen worden in tabel 3 weergegeven op basis van het gemiddelde, minimum, eerste kwartiel, de mediaan, derde kwartiel, het maximum en de totale steekproefgrootte. Het gemiddelde van de nominale variabele *geslacht* wordt weergegeven in percentages.

De afhankelijke variabele *negatieve attitudes jegens migranten* heeft een gemiddelde score van 3,64 ($SD=0,84$). De scores lopen van laag (1) naar hoog (5), waar een hogere score betekent dat een individu negatievere attitudes heeft jegens migranten. Gemiddeld genomen hebben de mensen uit deze steekproef dus relatief negatieve attitudes ten opzichte van migranten, aangezien de gemiddelde score meer richting hoog gaat. De gemiddelde score op de variabele *bestaansonzekerheid* is 3,20 ($SD=1,77$). Deze variabele heeft een schaal die loopt van 1 tot en met 11, waar een waarde van 11 betekent dat een individu erg bestaansonzeker is. Opvallend is de lage waarde van het derde kwartiel ($Q3=4,25$), wat aangeeft dat 75% van de respondenten onder deze

score ligt. Gemiddeld gezien ervaren mensen dus niet veel bestaansonzekerheid. *Statusangst* heeft een gemiddelde score van 1,95 ($SD=1,10$). De schaal van deze variabele loopt van een lage score van 1 tot en met een hoge score van 7. De gemiddelde score laat zien dat men over het algemeen erg weinig statusangst ervaart. De score op het derde kwartiel ($Q3=2,67$), waar de score van 75% van de respondenten binnen valt, laat dit eveneens zien.

Tabel 3: Beschrijvende statistieken van alle variabelen

Variabele	Gemiddelde (standaarddeviatie)*	Minimum	1 ^e kwartiel	Mediaan	3 ^e kwartiel	Maximum	N (totaal)
Negatieve attitudes (schaal 3 items)	3,64 (0,83)	1,00	3,00	3,67	4,33	5,00	273
Bestaansonzekerheid (schaal 4 items)	3,20 (1,77)	0,79	1,93	2,68	4,25	10,11	269
Statusangst (schaal 3 items)	1,95 (1,10)	1,00	1,00	1,67	2,67	6,00	273
Geslacht (0=man; 1=vrouw)	64,1% Man 35,9% Vrouw	<0,01	-	-	-	1,00	273
Leeftijd	63,03 (14,32)	27	55	66	73	95	273
Opleidingsniveau	3,90 (1,41)	1	2,50	4	5	6	273

* De frequentieverdeling is bij nominale variabelen vermeld in percentages

Zo'n één derde van de steekproef (64,1%) betreft mannen, zo is te zien bij de variabele *geslacht*. Het deel vrouwen betreft logischerwijs één derde (35,9%) van de totale steekproef. Mannen zijn dus sterk oververtegenwoordigd in deze steekproef. Dit komt doordat er in dit onderzoek is geselecteerd op huishoudhoofden. De *leeftijd* van de respondenten loopt van een minimum van 27 tot een maximale leeftijd van 95. Het gemiddelde is met 63,03 ($SD=14,32$) opvallend hoog, maar ook dit kan verklaard worden aan de hand van de zojuist besproken selectie op huishoudhoofden. Er zal aandacht gegeven worden aan de mogelijke complicaties hiervan in de discussieparagraaf. Verder is

er gemiddeld 3,90 ($SD=1,41$) gescoord op de variabele *opleidingsniveau*. Deze variabele loopt van basisschool (1) naar wetenschappelijk onderwijs (6). Mensen in deze steekproef zijn dus redelijk gemiddeld opgeleid.

Bivariate statistieken

Nadat er in is gegaan op de univariate statistieken, is het ook interessant om de bivariate statistieken te bestuderen. In tabel 4 zijn de correlaties te zien tussen elke variabele uit de dataset. Hierin is te zien hoe de verschillende variabelen met elkaar samenhangen en of deze samenhang sterk is of niet.

In tabel 4 is te zien dat de grootste samenhang die tussen *bestaansonzekerheid* en *statusangst* is ($r=0,42$; $p<0,01$). Dit grote positieve effect houdt in dat deze variabelen redelijk sterk samenhangen en laat zien dat wanneer iemand een hogere mate van bestaansonzekerheid ervaart, deze persoon relatief gezien ook een hoge mate van statusangst heeft. Opvallend is dat de samenhang tussen bestaansonzekerheid en negatieve attitudes jegens migranten niet groot en niet significant is ($r=0,05$; $p>0,05$). De theorie stelde dat bestaansonzekerheid juist veel verband zou hebben met de negatieve attitudes, maar uit de onderlinge (lage) correlatie blijkt dit dus niet. Verder heeft statusangst een erg klein positief verband met negatieve attitudes jegens migranten ($r=0,02$; $p>0,05$). Dit zou inhouden dat wanneer iemand meer statusangst ervaart, deze persoon ook meer negatieve attitudes jegens migranten heeft. Echter is dit verband niet significant en wordt dus statistisch gezien niet volledig ondersteund.

Verder blijkt dat vrouwen significant minder negatieve attitudes jegens migranten hebben in vergelijking tot mannen ($r=-0,15$; $p<0,05$) en ervaren significant meer bestaansonzekerheid ten opzichte van mannen ($r=0,21$; $p<0,01$). Beide effecten van geslacht zijn matig tot redelijk sterk. Een hoger opleidingsniveau leidt tot significant minder negatieve attitudes jegens migranten ($r=-0,18$; $p<0,01$) en ook significant minder bestaansonzekerheid ($r=-0,24$; $p<0,01$). Leeftijd houdt naast opleidingsniveau ($r=-0,18$; $p<0,01$) geen significant verband met de andere variabelen.

Tabel 4: Correlatietabel met alle variabelen op basis van Pearson correlatie (N=269)

	1. Negatieve attitudes	2. Bestaansonzekerheid	3 Statusangst	4. Geslacht	5. Leeftijd	6. Opleidingsniveau
1. Negatieve attitudes	-					
2. Bestaansonzekerheid	0,05	-				
3. Statusangst	0,02	0,42**	-			
4. Geslacht (0=man; 1=vrouw)	-0,15*	0,21**	0,05	-		
5. Leeftijd	-0,05	-0,02	-0,10	-0,07	-	
6. Opleidingsniveau	-0,18**	-0,24**	-0,10	-0,04	-0,18**	-

* significant bij $p < 0,05$; ** significant bij $p < 0,01$

4.2 Modevaluatie

In deze paragraaf zal worden toegelicht hoe de kwaliteit van de vier geschatte modellen van de hiërarchische lineaire regressieanalyse is. Ook zal er kort in worden gegaan op de assumpties waaraan voldaan moet worden voordat de regressieanalyse is uitgevoerd.

In bijlage 3 zijn de assumpties geëvalueerd die nodig zijn om een hiërarchische lineaire regressie uit te voeren. Het gaat hier om de assumpties van onafhankelijkheid, homoscedasticiteit, lineariteit en normaliteit. Geen van deze assumpties blijkt geschonden te zijn. Verder is er nog gecontroleerd of er uitbijters of invloedrijke punten in de dataset zitten. Vervolgens zijn deze punten uit de dataset gehaald en is de regressieanalyse opnieuw uitgevoerd. Hieruit volgde dat er geen reden was om de uitbijters en invloedrijke punten uit de dataset te verwijderen, aangezien de effecten bijna niet veranderden. De volledige interpretatie van deze analyse is te vinden in bijlage 3.

Allereerst is in model 1 van tabel 5 te zien dat dit het model is waar alleen de afhankelijke variabele *negatieve attitudes jegens migranten* en de controlevariabelen *geslacht*, *leeftijd* en *opleidingsniveau* in zijn verwerkt. Dit model is gemaakt om het effect van de controlevariabelen op de afhankelijke variabele te analyseren. Het model is significant beter dan het lege model (model 0)

waarin geen variabelen zitten, omdat de verklaarde variantie ($R^2 \text{ adjusted}=0,06; p<0,01$) significant hoger is dan dit model.

In model 2 wordt de onafhankelijke variabele *bestaansonzekerheid* toegevoegd. Dit model is interessant, omdat hieruit blijkt of *bestaansonzekerheid* een goede voorspeller is van de afhankelijke variabele *negatieve attitudes jegens migranten*. Opvallend is dat de verklaarde variantie ($R^2 \text{ adjusted}$) van dit model 0,01 lager ligt in vergelijking met model 1. Dit zou betekenen dat door toevoeging van de variabele *bestaansonzekerheid* het model een 1% slechtere schatting maakt van de afhankelijke variabele in vergelijking met model 1. Dit is opvallend gezien de theorie impliceerde dat *bestaansonzekerheid* een verklaring van negatieve attitudes jegens migranten zou kunnen zijn. Hier wordt in de volgende paragraaf nader op ingegaan. De waarde van de *f-change* laat ook zien dat de onafhankelijke variabelen weinig tot geen effect hebben op de afhankelijke variabelen (*f-change* = 0,37; $p>0,05$)

In model 3 is de afhankelijke variabele *statusangst* en zijn de controlevariabelen evenals de onafhankelijke variabele *bestaansonzekerheid* meegenomen. Dit model dient ervoor om te kijken hoeveel *bestaansonzekerheid* en *statusangst* samen verklaren en om te kijken of er een mediatie-effect optreedt. De verklaarde variantie van dit model is met 0,17 aanzienlijk hoger dan de rest van de modellen en houdt in dat dit model 17% betere voorspellingen kan maken in vergelijking met het lege model zonder variabelen. *Bestaansonzekerheid* houdt hier een significant positief verband met de afhankelijke variabele *statusangst*. Dit zou betekenen dat meer *bestaansonzekerheid* ook meer *statusangst* zou moeten voorspellen.

Model 4 is het volledige model waar de mediërende variabele *statusangst* is toegevoegd. Deze variabele is meegenomen om te kijken of een deel van het effect van *bestaansonzekerheid* op *negatieve attitudes jegens migranten* loopt via *statusangst*. Uit het bestuderen van tabel 5 blijkt dat dit model niet meer verklarende variantie toevoegt. In model 1 was de $R^2 \text{ adjusted}$ 0,06 en in model 4 is dat net als in model 2 maar 0,05. Dit betekent dat door toevoeging van de variabele *statusangst*

het model 1% minder nauwkeurige schattingen van variantie in de afhankelijke variabele verklaart en dat het model dus minder goed is. Ook uit de lage en niet-significante *f-change* waarde van 0,05 ($p>0,05$) blijkt dat er weinig tot geen bewijs is dat er een effect is van de toegevoegde onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele *negatieve attitudes jegens migranten*.

Concluderend heeft de toevoeging van de variabelen *bestaansonzekerheid* en *statusangst* niet het gewenste effect. De kwaliteit van de modellen (2 en 4) waar deze variabelen aan zijn toegevoegd is niet beter dan het eerste model. De verklaarde variantie gaat omlaag, waaruit blijkt dat de onafhankelijke variabelen geen variantie toevoegen aan de afhankelijke variabele. De mogelijke oorzaken hiervan zullen worden besproken in de discussieparagraaf.

Tabel 5: Resultaten van de hiërarchische lineaire regressieanalyse, waarbij de afhankelijke variabelen *bestaansonzekerheid* en *statusangst* zijn

	Model 1 ^a		Model 2 ^a		Model 3 ^b		Model 4 ^a		VIF
	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	
Constante	4,60**	0,30	4,52**	0,33	1,45**	0,40	4,54**	0,44	
Geslacht (0=man; 1=vrouw)	-0,29**	0,10	-0,31**	0,11	-0,07	0,13	-0,31**	0,10	1,05
Leeftijd	-0,01	<0,01	-0,01	<0,01	-0,01	<0,01	-0,01	<0,01	1,05
Opleidingsniveau	-0,12**	0,04	-0,12**	0,04	0,01	0,05	-0,12**	0,04	1,10
Bestaansonzekerheid			0,02	0,03	0,27**	0,04	0,02	0,06	1,33
Statusangst							-0,01	0,05	1,23
R ² adjusted	0,06		0,05		0,17		0,05		
F-change	6,34**		0,37		24,75**		0,05		
N	268		268		268		268		

* significant bij $p<0,05$; ** significant bij $p<0,01$

^a afhankelijke variabele is *negatieve attitudes jegens migranten*; ^b afhankelijke variabele is *statusangst*

4.3 Hypothesetoetsing

Hieronder volgt de toetsing van de hypothesen die gesteld zijn in het theoriegedeelte. De gestelde hypothesen worden aan de hand van de regressieanalyse van tabel 5 getoetst.

De eerste hypothese luidde; *'Mensen die meer bestaansonzekerheid ervaren, hebben negatievere attitudes jegens migratie'* en wordt beantwoord aan de hand van model 2 en de vergelijking daarvan met model 1. Bij de variabele *negatieve attitudes jegens migranten* betekent een hoge score dat iemand negatievere attitudes heeft en bij de variabele *bestaansonzekerheid* betekent het dat iemand bestaansonzekerder is. De positieve coëfficiënt ($b=0,02$; $p>0,05$) uit tabel 5 laat zien dat iemand die meer bestaansonzeker is, ook negatievere attitudes jegens migranten heeft. Dit effect is echter erg klein en niet significant en hierdoor is er geen bewijs gevonden voor deze hypothese. Er is statistisch gezien dus onvoldoende bewijs om concreet vast te stellen of meer bestaansonzekerheid ook leidt tot meer negatieve attitudes jegens migranten. Dit wordt ook ondersteund door de verklaarde variantie in model 2. In dit model is *bestaansonzekerheid* toegevoegd en zoals te zien is in tabel 5 is de R^2 *adjusted* gedaald van 0,06 naar 0,05. Deze daling zou inhouden dat model 2 een slechtere voorspeller is van de afhankelijke variabele *negatieve attitudes jegens migranten* in vergelijking met model 1. Verder daalt de coëfficiënt van *negatieve attitudes jegens migranten* van $b=4,60$ ($p<0,01$) naar $b=4,52$ ($p<0,01$). Dit zou kunnen betekenen dat een klein deel van het effect van *negatieve attitudes jegens migranten* is overgenomen door *bestaansonzekerheid*, maar dit deel is zo klein dat het geen verschil maakt qua verklaarde variantie. Dit is opvallend, aangezien vanuit de theorie werd verwacht dat bestaansonzekerheid verband hield met negatieve attitudes jegens migranten. Gezien de resultaten blijkt deze verwachting dus niet te kloppen.

De tweede hypothese luidde; *'Het (negatieve) effect van bestaansonzekerheid op de attitudes jegens migratie kan (deels) worden verklaard door statusangst'*. Aangezien de eerste hypothese niet is ondersteund kan deze bij voorbaat ook niet worden ondersteund. Voor een mediatie is het ten eerste namelijk nodig dat de relatie tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabele significant is, dit

blijkt in dit onderzoek niet het geval. Toch is het nog goed om naar de data te kijken om te zien waarom *statusangst* geen mediërende variabele is. Door te kijken naar model 4 en deze te vergelijken met model 2 is vast te stellen of het in deze analyse om een mediatie gaat. In model 2 is de coëfficiënt van *bestaansonzekerheid* net zo groot ($b=0,02$; $p>0,05$) als in model 4 ($b=0,02$; $p>0,05$). In model 4 is de variabele *statusangst* aan het model toegevoegd. Doordat de coëfficiënt van *bestaansonzekerheid* door toevoeging van deze extra variabele niet verandert, zijn er geen aanwijzingen dat *statusangst* een deel van het effect van *bestaansonzekerheid* op *negatieve attitudes jegens migranten* verklaart. De verklaarde variantie van het model waar *statusangst* aan toe is gevoegd, model 4, is ten opzichte van model 2 ook niet veranderd. Dit laat zien dat door toevoeging van *statusangst* aan het model, het model geen betere voorspeller is van de afhankelijke variabele *negatieve attitudes jegens migranten*. Hieruit blijkt dus ook dat *statusangst* geen significante mediërende rol speelt in de relatie tussen *bestaansonzekerheid* en *negatieve attitudes jegens migranten*. Uit alle resultaten blijkt dus dat de tweede hypothese ook niet wordt ondersteund.

Vanuit de theorie werd verwacht dat vrouwen toleranter zijn ten opzichte van migranten. Uit inspectie van tabel 5 blijkt dit ook te kloppen ($b=-0,31$; $p<0,01$). Verder werd verwacht dat oudere mensen een sterkere afkeer zouden hebben ten opzichte van migratie, maar bewijs voor dit verband wordt in dit onderzoek niet gevonden ($b=0,01$; $p>0,05$). Verder zouden mensen met een hoger opleidingsniveau meer open staan voor diversiteit en zich dus positiever verhouden ten opzichte van migranten. Uit dit onderzoek blijkt inderdaad dat mensen met een hoger opleidingsniveau significant minder negatieve attitudes jegens migranten hebben ($b=-0,12$; $p<0,01$).

5. Conclusie

In dit onderzoek is gepoogd antwoord te geven op de volgende vraag: *In welke mate hebben bestaansonzekere Nederlanders negatieve attitudes ten opzichte van migranten, en in hoeverre heeft statusangst een verklarende rol in deze relatie?* Om deze vraag te beantwoorden is een hiërarchische lineaire regressieanalyse uitgevoerd. Uit deze analyse is gebleken dat bestaansonzekere individuen niet meer negatieve attitudes hebben jegens migranten in vergelijking met bestaanszekere individuen. Hierdoor kan er niet voldoende bewijs worden gevonden voor de eerste hypothese; *'Mensen die meer bestaansonzekerheid ervaren, hebben negatievere attitudes jegens migranten'*. Dit zou kunnen komen door een maatschappelijke brede trend waarin er een negatief stigma op migranten rust, of door methodologische fouten in dit onderzoek. In de discussieparagraaf wordt nader ingegaan op deze verklaringen.

Gezien de resultaten kon ook niet worden vastgesteld of iemand met meer statusangst minder negatieve attitudes jegens migranten heeft in vergelijking met niet-statusangstige personen. Daarnaast wijzen de resultaten van dit onderzoek uit dat *statusangst* geen verklarende factor in de relatie tussen bestaansonzekerheid en negatieve attitudes jegens migranten is. Vanuit de theorie werd verwacht dat een deel van de relatie tussen bestaansonzekerheid en negatieve attitudes jegens migranten te wijten was aan de hogere mate van statusangst die een bestaansonzeker individu ervaart, maar op basis van de resultaten uit dit onderzoek blijkt dit niet. Hierdoor kan dus gezegd worden dat de tweede hypothese; *het negatieve effect van bestaansonzekerheid op de attitudes jegens migratie kan (deels) worden verklaard door statusangst* niet wordt ondersteund. Ook hier zouden methodologische fouten de oorzaak kunnen zijn van deze resultaten, maar kan dit ook liggen aan het hele kleine percentage mensen die statusangst ervaren. Dit wordt nader toegelicht in de discussieparagraaf.

Al met al kan gesteld worden dat geen van de hypothesen volledig zijn ondersteund in dit onderzoek. Vervolgonderzoek is nodig om na te gaan of de opvallende resultaten uit dit onderzoek in

lijn zijn met de huidige kijk op migratie vanuit de gehele Nederlandse bevolking of dat er een andere verklaring is voor het gebrek aan resultaten. In de discussieparagraaf volgt mogelijk meer duiding omtrent deze bevindingen.

6. Discussie

De resultaten van dit onderzoek waren zoals gezegd niet geheel in lijn met de verwachtingen die in de theorieparagraaf zijn gesteld. Vanuit de theorie werd verwacht dat meer bestaansonzekerheid leidt tot meer negatieve attitudes jegens migranten (Isaksen, 2019; Ng, 1982; Scheepers et al., 2002; Semyonov et al., 2006), maar uit dit onderzoek blijkt dit verband niet. Dit kan enerzijds komen door de beperkingen waaraan dit onderzoek onderhevig is. Anderzijds is het mogelijk dat deze resultaten een juiste weerspiegeling zijn van de huidige werkelijkheid. De data van dit onderzoek zijn over het algemeen recenter dan de gebruikte theorieën, waardoor de werkelijkheid wellicht anders is dan de theorieën deden stellen.

De eerste verklaring voor de afwezigheid van het significante verband tussen *bestaansonzekerheid* en *negatieve attitudes jegens migranten* kan worden gezocht in de samenleving. Het lijkt erop dat de algemene houding ten opzichte van migratie in Nederland is veranderd. De PVV werd in 2023 massaal gekozen door alle lagen van de Nederlandse bevolking, dus niet enkel de bestaansonzekereren. Het overgrote deel gaf aan dit te doen uit anti-immigratie overwegingen (Oostveen, 2023). Ik verwacht dat de Nederlanders met de jaren anders zijn gaan kijken naar migratie en het een steeds groter probleem vinden. Hierdoor zullen niet alleen de bestaansonzeker Nederlanders negatiever staan ten opzichte van migranten, maar ook de rest van de Nederlandse bevolking. In dit geval zouden de resultaten van dit onderzoek dus in lijn zijn met de algemene houding ten opzichte van migranten in de huidige Nederlandse samenleving. In vervolgonderzoek kan het nuttig zijn om Nederlandse datasets uit verschillende jaartallen met elkaar te vergelijken om te analyseren of deze verwachting ook daadwerkelijk waar blijkt te zijn.

Daarnaast zouden de gekozen variabelen een beperking kunnen zijn van dit onderzoek. De variabelen *bestaansonzekerheid*, *negatieve attitudes jegens migranten* en *statusangst* zijn relatief moeilijk te meten begrippen. Het betreft in alle drie gevallen een schaalvariabele waarin het de vraag is of ze de essentie van de begrippen daadwerkelijk goed meten. Het zou dus kunnen schorten aan de constructvaliditeit van de meetinstrumenten. *Bestaansonzekerheid* is vooral gemeten aan de hand van de financiële situatie van een individu. Dit kunnen gevoelige vragen zijn waardoor iemand geneigd is sociaal wenselijke antwoorden te geven door aan te geven dat ze minder bestaansonzeker zijn dan in de werkelijkheid (Abrantes-Braga & Veludo-De-Oliveira, 2019). Hierdoor zou het kunnen zijn dat mensen zich bestaanszekerder voordoen door hun financiële situatie te overschatten. Hierdoor kan mogelijk verklaard worden waarom er in de steekproef uit dit onderzoek maar weinig mensen bestaansonzekerheid ervaren. Een andere verklaring hiervoor is simpelweg dat er in Nederland op dit moment relatief weinig bestaansonzekere individuen leven. In 2022 stond het aantal bestaanszekere mensen op het hoogste niveau ooit (Stolk, 2024). Gezien het feit dat de steekproef random is getrokken, kan het zomaar zijn dat het gebrek aan bestaansonzekeren in de populatie zich ook zo vertaalt in deze steekproef. Door dit gebrek aan bestaansonzekeren in de steekproef is het moeilijk om resultaten te krijgen in een analyse als deze.

Ook bevat de steekproef van dit onderzoek zeer weinig individuen die statusangst ervaren. Dit zou kunnen komen doordat de vragen uit de gekozen items niet aansluiten op de essentie van dit begrip. Het begrip statusangst was gedefinieerd als de angst van een individu om niet te kunnen voldoen aan bepaalde normen van succes die externe factoren als beroep, rijkdom en andere bezittingen met zich meebrengen. Twee van de vragen van de variabele *statusangst* gaan in op hoe anderen negatief kijken naar de financiële situatie van een individu. Dit gaat om de vragen; (2) *Anderen hebben negatieve vooroordelen over mensen in mijn financiële situatie* en (3) *Mijn financiële situatie heeft een negatieve invloed op hoe anderen zich tegenover mij gedragen*. Logischerwijs zou verwacht kunnen worden dat statusangstige mensen het gevoel hebben dat mensen negatief kijken naar hun financiële situatie, maar deze relatie zou er ook kunnen zijn bij mensen die juist totaal geen

statusangst ervaren, veelal de meer welgestelde individuen. Naar deze mensen zou juist jaloers gekeken kunnen worden. Er wordt namelijk vaak door de relatief armere mensen negatief gekeken naar hele rijke mensen, vanwege hun financiële situatie (Fiske, 2010). Op deze manier zouden de eerdergenoemde vragen dus compleet het tegenovergestelde van statusangst meten. Als deze verwachting klopt, worden ook de minst statusangstige personen meegenomen. Voor vervolgonderzoek zou het een idee kunnen zijn om kwalitatief onderzoek uit te voeren in plaats van de kwantitatieve methode die in dit onderzoek is gebruikt. Hierin zijn de emoties van de respondent beter te begrijpen en is het zekerder dat de onderzoeker de juiste begrippen meet. Met name het begrip statusangst lijkt mij beter te meten door een kwalitatieve methode. Dit soort onderzoek biedt meer contextuele aspecten en haalt dus meer de kern van begrippen naar boven.

Verder is de totale steekproefgrootte van dit onderzoek met 268 respondenten vrij klein, wat de statistische power verlaagt. Door deze lage statistische power en beperkte steekproefomvang wordt het effect tussen bestaansonzekerheid en negatieve attitudes jegens migranten waarschijnlijk onderschat. Bij een grotere steekproefgrootte is de statistische power naar alle waarschijnlijkheid ook groter, waardoor de kans op significante (en bruikbare) resultaten ook wordt vergroot. Het advies voor vervolgonderzoek is dus om een grotere dataset te gebruiken om te onderzoeken of de vergroting van deze statistische power ook leidt tot significante resultaten en een sterkere conclusie.

Daarnaast zou het voor vervolgonderzoek interessant kunnen zijn om data van andere landen te onderzoeken. In dit onderzoek zijn alleen Nederlanders meegenomen, wat de generaliseerbaarheid naar andere landen en bevolkingsgroepen beperkt. In Nederland wil 11% dat de grenzen 'dicht' gaan voor immigranten, terwijl dit percentage in andere Europese landen als Italië (16%), Oostenrijk (18%) en veel Oostbloklanden veel hoger ligt. Voor landen als Zwitserland (5%), Portugal (5%) en Duitsland (6%) liggen deze cijfers juist veel lager (Nidi, 2022). Het betrekken van data uit verschillende landen zou waardevolle inzichten kunnen bieden in hoe demografische factoren bijdragen aan negatieve attitudes jegens migranten. Tevens kan hierbij nog extra onderzoek gedaan

worden naar eventuele culturele verschillen ten aanzien van de houding ten opzichte van migranten. Mogelijk ervaren bestaansonzekere individuen die in meer collectivistische landen leven minder statusangst, omdat er meer sociale cohesie is dan in een individualistisch land als Nederland. Dit zou mogelijk kunnen resulteren in een gastvrijere houding jegens migranten. Het advies hier is dus om de houding ten aanzien van migratie in individualistische landen te vergelijken met meer collectivistische landen om te kijken of beleid van een van de twee hierop aangepast dient te worden.

Al met al is vervolgonderzoek nodig om te bepalen of de bevindingen uit dit onderzoek in lijn zijn met de huidige attitudes in de Nederlandse samenleving. Indien de resultaten van nieuw onderzoek inderdaad leidt tot deze conclusie, is het van belang om te onderzoeken waar deze attitudes precies vandaan komen. Dit zou kunnen leiden tot een beter begrip van deze (negatieve) gevoelens en vervolgens kan dit hopelijk leiden tot oplossingen voor deze negativiteit vanuit de politiek of andere instanties. Mijns inziens moet het streven naar een meer inclusieve samenleving het hoofddoel van zowel de politiek als de samenleving zijn. Hieraan zal iedere laag van de bevolking moeten bijdragen.

“Attitude is a little thing that makes a big difference.” – Winston Churchill

7. Literatuurlijst

Abrantes-Braga, F. D. M. A., & Veludo-de-Oliveira, T. (2019). Development and validation of financial well-being related scales. *International Journal of Bank Marketing*, 37(4), 1025–1040.

<https://doi.org/10.1108/IJBM-03-2018-0074>

Bobo, L. D. (1988). Group Conflict, Prejudice, and the Paradox of Contemporary Racial Attitudes. In *Springer eBooks* (pp. 85–114). https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0818-6_5

Centerdata. (2022, 5 september). *LISS panel - Centerdata NL*. Centerdata NL.

<https://www.centerdata.nl/liss-panel>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Mannen en vrouwen*. Centraal Bureau Voor de Statistiek.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en>

vrouwen#:~:text=Zie%20ook%20de%20bevolkingspiramide.,en%208%20845%20204%20vrouwen.

Coenders, M., & Scheepers, P. (1998). Support for ethnic discrimination in the Netherlands 1979–1993: Effects of period, cohort, and individual characteristics. *European Sociological Review*, 14(4), 405–422. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a018247>

Coenders, M., & Scheepers, P. (2003). The Effect of Education on Nationalism and Ethnic Exclusionism: An International Comparison. *Political Psychology*, 24(2), 313–343.

<https://doi.org/10.1111/0162-895x.00330>

De Botton, A. (2004). *Status anxiety*. Hamish Hamilton.

De Parle, J. (2010, 27 juni). Global Migration: A World Ever on the Move. *The New York Times*.

<https://www.nytimes.com/2010/06/27/weekinreview/27deparle.html>

De Staat van Migratie 2023. (2023). In *rijksoverheid.nl*. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Geraadpleegd op 15 februari 2024, van:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/10/06/tk-bijlage-de-staat-van-migratie-2023>

Elsinbawi, M., & Wolosin, D. (2023). The Effects of Gender on Tolerance. *International Journal Of Social Science And Human Research*, 6(2). <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v6-i2-31>

Fiske, S. T. (2010). Envy up, scorn down: How comparison divides us. *The American Psychologist*, 65(8), 698–706. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.65.8.698>

Hainmueller, J., & Hiscox, M. J. (2007). Educated preferences: explaining attitudes toward immigration in europe. *International Organization*, 61(2), 399–442. <https://doi.org/10.1017/S0020818307070142>

Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2013). Public Attitudes toward Immigration. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2289270>

Heizmann, B. (2016) Symbolic boundaries, incorporation policies, and anti-immigrant attitudes: What drives exclusionary policy preferences? *Ethnic and Racial Studies* 39: 1791–1811. <https://doi.org/10.1080/01419870.2015.1124128>

Heizmann, B., & Huth, N. (2021). Economic conditions and perceptions of immigrants as an economic threat in Europe: Temporal dynamics and mediating processes. *International Journal Of Comparative Sociology*, 62(1), 56–82. <https://doi.org/10.1177/0020715221993529>

Im, Z. J., Wass, H., Kantola, A. M., & Kauppinen, T. M. (2022). With status decline in sight, voters turn radical right: how do experience and expectation of status decline shape electoral behaviour? *European Political Science Review*, 15(1), 116–135. <https://doi.org/10.1017/s1755773922000406>

Isaksen, J. V. (2019). The impact of the financial crisis on European attitudes toward immigration. *Comparative Migration Studies*, 7(1). <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0127-5>

- Kleinhans, R. J., Van Ostaijen, M., & Seibel, K. A. (2022). *De migratiesamenleving: Migratie en diversiteit als gordiaanse knoop*. Boom.
<https://www.boomportaal.nl/boek/9789462363151?q=migratiesamenleving>
- Klok, P. (2023, 4 december). Nederlandse kiezers vinden migratie het grootste probleem, maar wantrouwen de Europese samenwerking die nodig is voor een oplossing. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 25 februari 2024, van <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/nederlandse-kiezers-vinden-migratie-het-grootste-probleem-maar-wantrouwen-de-europese-samenwerking-die-nodig-is-voor-een-oplossing~b63d1ecf/>
- Kuppens, T., Gootjes, F., Boendermaker, M., Gordijn, E., & Postmes, T. (2020). Ongenoegen, migratie, gastvrijheid en maatschappelijke onrust. In *WODC. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum*.
- LISS Panel. (2023). *About us - LISS panel*. <https://www.lissdata.nl/about-us>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Mcauliffe, M., & Triandafyllidou, A. (2021). *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration (IOM). Geraadpleegd op 26 februari 2024, van <https://www.worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>
- Milligan, S. (2012). Economic Inequality, Poverty, and Tolerance: Evidence from 22 Countries. *Comparative Sociology*, 11(4), 594-619. <https://doi.org/10.1163/1569133012341235>
- Ng, S. H. (1982). Power and appeasement in intergroup discrimination. *Australian Journal Of Psychology*, 34(1), 37-44. <https://doi.org/10.1080/00049538208254715>
- Nidi. (2022, 26 oktober). *De kijk van Europese burgers op effecten immigratie - NIDI*. NIDI. <https://nidi.nl/demos/de-kijk-van-europese-burgers-op-effecten-immigratie/>

Oostveen, M (2023, 21 december). Nieuw onderzoek toont aan: flitswinst PVV kwam voort uit eigen volk-eerst-gevoel. *De Volkskrant*. Geraadpleegd van <https://www.volkskrant.nl/binnenland/nieuw-onderzoek-toont-aan-flitswinst-pvv-kwam-voort-uit-eigen-volk-eerst-gevoel>

PVV. (2023). *Nederlanders Weer Op 1*. PVV. Geraadpleegd op 26 februari, van <https://www.pvv.nl/images/2023/PVVVerkiezingsprogramma-2023.pdf>.

Rensmann, L., & Miller-Gonzalez, J. (2010). Xenophobia and Anti-Immigrant Politics. *Oxford Research Encyclopedia Of International Studies*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.368>

Rothgerber, H. (1997). External intergroup threat as an antecedent to perceptions of in-group and out-group homogeneity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(6), 1206–1212. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.6.1206>

Savelkoul, M., Scheepers, P., Tolsma, J., & Hagendoorn, L. (2010). Anti-Muslim Attitudes in The Netherlands: Tests of Contradictory Hypotheses Derived from Ethnic Competition Theory and Intergroup Contact Theory. *European Sociological Review*, 27(6), 741–758. <https://doi.org/10.1093/esr/jcq035>

Scheepers, P., Gijsberts, M., & Coenders, M. (2002). Ethnic Exclusionism in European Countries Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, 18(1), 17–34. <https://www.jstor.org/stable/522912>

Scherpenzeel, A. (2011). Data Collection in a Probability-Based Internet Panel: How the LISS Panel Was Built and How It Can Be Used. *Bulletin of Sociological Methodology/Bulletin de Méthodologie Sociologique*, 109(1), 56–61. <https://doi.org/10.1177/0759106310387713>

- Schotte, S., & Winkler, H. (2018). Why Are the Elderly More Averse to Immigration When They Are More Likely to Benefit? Evidence across Countries. *International Migration Review*, 52(4), 1250-1282. <https://doi.org/10.1177/0197918318767927>
- Semyonov, M., Raijman, R., & Gorodzeisky, A. (2006). The rise of anti-foreigner sentiment in European societies, 1988-2000. *American Sociological Review*, 71(3), 426-449. <https://doi.org/10.1177/000312240607100304>
- Sherif, M., Harvey, O. J., Hood, W. R., Sherif, C. W., & White, J. (2010). *The Robbers Cave Experiment : Intergroup Conflict and Cooperation. [Orig. pub. as Intergroup Conflict and Group Relations]*. Wesleyan University Press. <https://public.ebookcentral.proquest.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=776715>
- Simons, A. M. W., Koster, A., Groffen, D. A. I., & Bosma, H. (2017). Perceived classism and its relation with socioeconomic status, health, health behaviours and perceived inferiority: the Dutch Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences (LISS) panel. *International Journal of Public Health*, 62(4), 433-440. <https://doi.org/10.1007/s00038-016-0880-2>
- Simons, A. M. W., Houkes, I., Koster, A., Groffen, D. A. I., & Bosma, H. (2018). The silent burden of stigmatisation: a qualitative study among Dutch people with a low socioeconomic position. *BMC Public Health*, 18(1), 443. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5210-6>
- Smith, H. J., Pettigrew, T. F., Pippin, G. M., & Bialosiewicz, S. (2012). Relative deprivation: a theoretical and meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review : An Official Journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, 16(3), 203-232. <https://doi.org/10.1177/1088868311430825>
- Standing, G. (2011). *The precariat : The new dangerous class*. Bloomsbury Publishing Plc.

- Stolk, G. (2024, 11 april). Bestaanszekerheid in 2022 op hoogste niveau ooit. *Centraal Bureau Voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2024/15/bestaanszekerheid-in-2022-op-hoogste-niveau-ooit>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (2004). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In J. T. Jost & J. Sidanius (Eds.), *Political psychology: Key readings* (pp. 276–293). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203505984-16>
- United Nations. (z.d.). International migration. *United Nations*. <https://www.un.org/en/global-issues/migration>
- Van Oorschot, W. J. H. (2008). Solidarity towards immigrants in European welfare states. *International Journal of Social Welfare*, 17(1), 3-14. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2007.00487.x>
- Van der Schelde, A. (2022, 18 september). Meeste Nederlanders zien fatsoenlijke opvang asielzoekers als morele plicht. *Ipsos I&O*. Geraadpleegd op 25 februari 2024, van <https://www.ioresearch.nl/actueel/meeste-nederlanders-zien-fatsoenlijke-opvang-asielzoekers-als-morele-plicht/>
- Van Der Star, M., De Jong, A., & Manting, D. (2021). *Vestigingspatronen van recente immigranten* [Rapport]. PBL Planbureau voor de Leefomgeving. <https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2021vestigingspatronen-van-recente-immigranten-4609.pdf>
- Wilkinson, R., & Pickett, K. (2010). *The spirit level*. Penguin Books.
- Young, M. (1958). *The rise of the meritocracy, 1870-2033 : an essay on education and equality*. Thames and Hudson.

Bijlage 1: Beschrijvende statistieken en operationalisaties

Dataselectie

Syntax

USE ALL.

COMPUTE filter_\$(positie = 1 & herkomstgroep = 0 & ci22o_m > 0 & cr22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0).

VARIABLE LABELS filter_\$('positie = 1 & ci22o_m > 0 & cr22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0 (FILTER)').

VALUE LABELS filter_\$(0 'Not Selected' 1 'Selected').

FORMATS filter_\$(f1.0).

FILTER BY filter_\$(.

EXECUTE.

Uitvoering:

Syntax (voor dataselectie)

FREQUENCIES VARIABLES=Bestaansonzekerheid Migratie Statusangst GeslachtHER leeftijd oplcat /ORDER=ANALYSIS.

Statistics

		Bestaansonzekerheid	Migratie	Statusangst	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcac Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	4852	5763	572	11345	11358	10725
	Missing	6770	5859	11050	277	264	897

Syntax (na dataselectie)

FREQUENCIES VARIABLES=Bestaansonzekerheid Migratie Statusangst GeslachtHER leeftijd oplcat /ORDER=ANALYSIS.

Toelichting:

Er is geselecteerd voor huishoudhoofden door *positie = 1*. Verder zijn alleen respondenten van Nederlandse komaf geselecteerd door *herkomstgroep = 0*. Daarnaast was het wenselijk om alleen de respondenten mee te nemen die op alle relevante vragenlijsten hebben gereageerd. Dit is gedaan door middel van de desbetreffende vragenlijst te selecteren op groter dan nul (> 0). Te zien is de frequentieverdelingen voor en na de uitvoering van de dataselectie command. In de verdeling voor de dataselectie zitten er erg veel respondenten in de steekproef en heeft elke afzonderlijke variabele erg veel missings.

Statistics

		Bestaanszekerheid	Migratie	Statusangst	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcac Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	269	273	273	273	273	273
	Missing	4	0	0	0	0	0

Filterproces variabelen (respons)

Ongefilterd

Syntax (deze syntax wordt bij elke filterstap gebruikt)

FREQUENCIES VARIABLES=Bestaanszekerheid Migratie Statusangst GeslachtHER leeftijd oplcac /ORDER=ANALYSIS.

Statistics

		Bestaanszekerheid	Migratie	Statusangst	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcac Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	4852	5763	572	11345	11358	10725
	Missing	6770	5859	11050	277	264	897

In de frequentieverdeling na de dataselectie is te zien dat alle variabelen hetzelfde aantal respondenten in de steekproef hebben ($N=273$). Er zijn ook bijna geen missings meer te vinden bij de afzonderlijke variabelen. Hier is dus te zien dat het filter zijn werk doet. Doordat er geselecteerd is op zowel huishoudhoofd, Nederlandse afkomst en alle afzonderlijke modules zijn er veel respondenten verloren gegaan. Dit is logisch, omdat er niet veel respondenten zijn die alle vragenlijsten hebben ingevuld.

Filter reactie op alle vragenlijsten

Syntax

COMPUTE filter_\$(ci22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0).

*VARIABLE LABELS filter_\$('positie = 1 & ci22o_m > 0 & cr22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0 (FILTER)'.
(FILTER)'.
VALUE LABELS filter_\$(0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_\$(f1.0).
FILTER BY filter_\$.
EXECUTE.*

		Statistics					
		Bestaansonz ekerheid	Migratie	Statusangst	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	482	512	512	511	511	509
	Missing	30	0	0	1	1	3

Filter reactie op alle vragenlijsten en huishoudhoofden

Syntax

```

COMPUTE filter_$=(positie = 1 & ci22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0).
VARIABLE LABELS filter_$ 'positie = 1 & ci22o_m > 0 & cr22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.

```

		Statistics					
		Bestaansonz ekerheid	Migratie	Statusangst	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	326	332	332	332	332	332
	Missing	6	0	0	0	0	0

Filter reactie op alle vragenlijsten, huishoudhoofden en Nederlandse afkomst

Syntax

```

COMPUTE filter_$=(positie = 1 & herkomstgroep = 0 & ci22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0).
VARIABLE LABELS filter_$ 'positie = 1 & ci22o_m > 0 & cr22o_m > 0 & og22f_m > 0 & cv23o_m3 > 0 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.

```

Statistics

		Bestaansonzekerheid	Migratie	Statusangst	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	269	273	273	273	273	273
	Missing	4	0	0	0	0	0

Toelichting filterproces variabelen

Zoals in bovenstaande output is te zien zijn er veel respondenten verloren gegaan door het filterproces. De vragenlijst van statusangst had een relatief kleine totale steekproefgrootte (N=572). Dit komt doordat dit een incidentele vragenlijst was. Doordat de filters zo zijn gedaan dat een respondent op alle vragenlijsten geantwoord moet hebben, bleven er in totaal 512 respondenten over. Vervolgens moest er voor de waarborging van onafhankelijkheid worden geselecteerd op huishoudhoofden. Hierdoor vielen er nog eens 180 respondenten af, waardoor het totaal op 332 respondenten kwam te staan. Als laatste is er nog geselecteerd voor respondenten van Nederlandse afkomst. De variabele *bestaansonzekerheid* kende nog vier item non-respons gevallen. Hierdoor is de totale steekproefgrootte op 269 uitgekomen.

Missing analyse

Syntax

MVA VARIABLES=Bestaansonzekerheid Migratie Statusangst GeslachtHER leeftijd oplcat.

Univariate Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Missing		No. of Extremes ^a	
				Count	Percent	Low	High
Bestaansonzekerheid	4852	3,3609	1,91724	6770	58,3	0	223
Migratie	5763	3,4443	,83361	5859	50,4	169	0
Statusangst	572	1,9312	1,13495	11050	95,1	0	26
GeslachtHER	11345	,5087	,49995	277	2,4	0	0
leeftijd	11358	44,30	22,948	264	2,3	0	39
oplcat	10725	3,56	1,659	897	7,7	0	0

a. Number of cases outside the range (Mean - 2*SD, Mean + 2*SD).

Bestaansonzekerheid

Output beschrijvende statistieken (bestaansonzekerheid)

Syntax

```
FREQUENCIES VARIABLES=ci22o006 ci22o378 ci22o355 ci22o356
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

		ci22o006 How satisfied are you with your financial situation?	ci22o378 Can you indicate, on a scale from 0 to 10, how hard or how easy it is for you to live off the income of your household?	ci22o355 How easy or hard is it for you to go to unexpected essential expenses of € 500 or more without getting into debt or contracting a loan?	ci22o356 How easy is it for you to pay for the living costs of your household? The living costs are:
N	Valid	268	271	271	271
	Missing	4	1	1	1
Mean		7,19	7,02	2,24	2,28
Std. Deviation		1,699	1,895	1,587	1,454
Minimum		0	0	1	1
Maximum		10	10	7	6
Percentiles	25	7,00	6,00	1,00	1,00
	50	7,00	7,00	2,00	2,00
	75	8,00	8,00	3,00	3,00

ci22o006 How satisfied are you with your financial situation?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 0 not at all satisfied	2	,7	,7	,7
	1 1	2	,7	,7	1,5
	2 2	1	,4	,4	1,9
	3 3	7	2,6	2,6	4,5
	4 4	6	2,2	2,2	6,7
	5 5	15	5,5	5,6	12,3
	6 6	30	11,0	11,2	23,5
	7 7	75	27,6	28,0	51,5
	8 8	87	32,0	32,5	84,0
	9 9	29	10,7	10,8	94,8
	10 10 entirely satisfied	14	5,1	5,2	100,0
	Total	268	98,5	100,0	
Missing	-9 I don't know	3	1,1		
	System	1	,4		
	Total	4	1,5		
Total		272	100,0		

ci22o378 Can you indicate, on a scale from 0 to 10, how hard or how easy it is for you to live off the income of your household?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 0 very hard	2	,7	,7	,7
	2 2	5	1,8	1,8	2,6
	3 3	5	1,8	1,8	4,4
	4 4	9	3,3	3,3	7,7
	5 5	31	11,4	11,4	19,2
	6 6	43	15,8	15,9	35,1
	7 7	61	22,4	22,5	57,6
	8 8	62	22,8	22,9	80,4
	9 9	24	8,8	8,9	89,3
	10 10 very easy	29	10,7	10,7	100,0
	Total	271	99,6	100,0	
Missing	System	1	,4		
Total		272	100,0		

ci22o355 How easy or hard is it for you to go to unexpected essential expenses of € 500 or more without getting into debt or contracting a loan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 1 very easy	130	47,8	48,0	48,0
	2 2	54	19,9	19,9	67,9
	3 3	28	10,3	10,3	78,2
	4 4	29	10,7	10,7	88,9
	5 5	16	5,9	5,9	94,8
	6 6	8	2,9	3,0	97,8
	7 7 very hard	6	2,2	2,2	100,0
	Total	271	99,6	100,0	
Missing	System	1	,4		
Total		272	100,0		

ci22o356 How easy is it for you to pay for the living costs of your household? The living costs are:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 1 not at all a burden	114	41,9	42,1	42,1
	2 2	67	24,6	24,7	66,8
	3 3	28	10,3	10,3	77,1
	4 4	30	11,0	11,1	88,2
	5 5	26	9,6	9,6	97,8
	6 6	6	2,2	2,2	100,0
	Total	271	99,6	100,0	
	Missing	System	1	,4	
Total		272	100,0		

Bewerkingen variabele (bestaansonzekerheid)

De variabele bestaansonzekerheid is zo bewerkt dat alle items op dezelfde 11-puntsschaal komen te liggen. Twee variabelen zijn gespiegeld, zodat een hoge score betekent dat iemand meer bestaansonzeker is en twee variabelen zijn van een 7-puntsschaal opgerekt naar een 11-puntsschaal.

Syntax

```
RECODE ci22o006 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) INTO  
ci22o006REC.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE ci22o378 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) INTO  
ci22o378REC.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE ci22o355 (7=11) (6=9.42) (5=7.85) (4=6.28) (3=4.71) (2=3.14) (1=1.57) INTO ci22o355HER.  
EXECUTE.
```

```
RECODE ci22o356 (7=11) (6=9.42) (5=7.85) (4=6.28) (3=4.71) (2=3.14) (1=1.57) INTO ci22o356HER.  
EXECUTE.
```

```
COMPUTE Bestaansonzekerheid=(ci22o006REC + ci22o378REC + ci22o355HER + ci22o356HER) / 4.  
EXECUTE.
```

Syntax

RELIABILITY

```
/VARIABLES=ci22o006REC ci22o378REC ci22o355HER ci22o356HER
```

```
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/SUMMARY=TOTAL.
```

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,866	4

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ci22o006REC	9,9640	33,101	,710	,839
ci22o378REC	9,8259	30,473	,765	,814
ci22o355HER	9,3033	25,751	,730	,831
ci22o356HER	9,2390	27,896	,711	,833

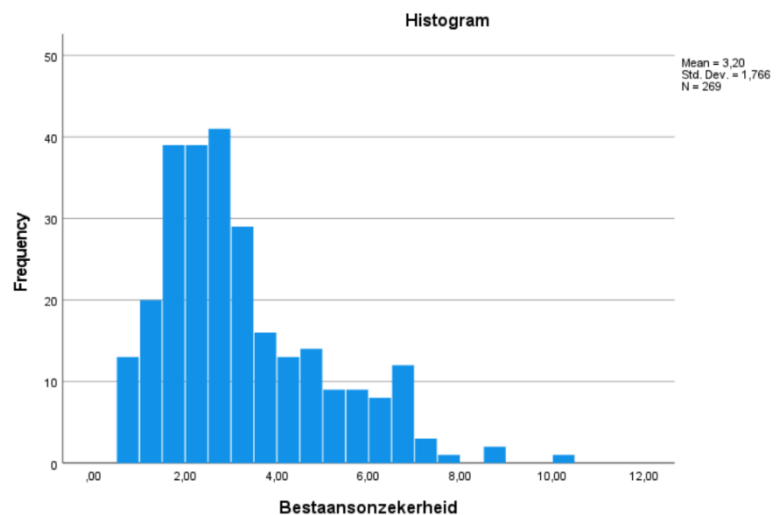
Eindvariabele (*bestaansonzekerheid*)

```

FREQUENCIES VARIABLES=Bestaansonzekerheid
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
    
```

Statistics

Bestaansonzekerheid		
N	Valid	269
	Missing	4
Mean		3,2012
Std. Deviation		1,76579
Minimum		,79
Maximum		10,11
Percentiles	25	1,9275
	50	2,6775
	75	4,2475

Toelichting bestaansonzekerheid

De variabele is vrij rechtsscheef verdeeld. De meerderheid scoort redelijk laag op deze variabele en er zijn dus maar weinig mensen die heel erg bestaansonzeker zijn. Er zijn geen mensen die enkel laag scoren, want het minimum is 0,79. Er zijn ook geen mensen die alleen maar hoog scoren, want het maximum is 10,11. De Cronbachs alpha is met 0.87 vrij hoog en laat zien dat de losse items goed bij elkaar passen.

Migratie

Syntax

```
FREQUENCIES VARIABLES=cv23o118 cv23o120 cv23o123  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
/ORDER=ANALYSIS.
```

Output beschrijvende statistieke (migratie)

Statistics

		cv23o118 It should be made easier to obtain asylum in the Netherlands.	cv23o120 There are too many people of foreign origin or descent in the Netherlands.	cv23o123 It does not help a neighborhood if many people of foreign origin or descent move in.
N	Valid	272	272	272
	Missing	0	0	0
Mean		2,05	3,42	3,54
Std. Deviation		,936	1,038	,948
Minimum		1	1	1
Maximum		5	5	5
Percentiles	25	1,00	3,00	3,00
	50	2,00	3,00	4,00
	75	3,00	4,00	4,00

cv23o118 It should be made easier to obtain asylum in the Netherlands.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 fully disagree	89	32,7	32,7	32,7
	2 disagree	101	37,1	37,1	69,9
	3 neither agree nor disagree	63	23,2	23,2	93,0
	4 agree	17	6,3	6,3	99,3
	5 fully agree	2	,7	,7	100,0
	Total	272	100,0	100,0	

cv23o120 There are too many people of foreign origin or descent in the Netherlands.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 fully disagree	9	3,3	3,3	3,3
	2 disagree	37	13,6	13,6	16,9
	3 neither agree nor disagree	106	39,0	39,0	55,9
	4 agree	71	26,1	26,1	82,0
	5 fully agree	49	18,0	18,0	100,0
	Total	272	100,0	100,0	

cv23o123 It does not help a neighborhood if many people of foreign origin or descent move in.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 fully disagree	7	2,6	2,6	2,6
	2 disagree	30	11,0	11,0	13,6
	3 neither agree nor disagree	80	29,4	29,4	43,0
	4 agree	118	43,4	43,4	86,4
	5 fully agree	37	13,6	13,6	100,0
	Total	272	100,0	100,0	

Bewerkingen variabele (migratie)

De variabele migratie is zo bewerkt dat bij alle variabelen een hogere score betekent dat iemand negatievere attitudes heeft tegenover migratie.

Syntax

```
RECODE cv23o118 (5=1) (4=2) (3=3) (2=4) (1=5) INTO cv23o118REC.
EXECUTE.
```

```
COMPUTE Migratie=(cv23o118REC + cv23o120 + cv23o123) / 3.
EXECUTE.
```

Syntax

```
RELIABILITY  
/VARIABLES=cv23o120 cv23o123 cv23o118REC  
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL  
/MODEL=ALPHA  
/SUMMARY=TOTAL.
```

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,816	3

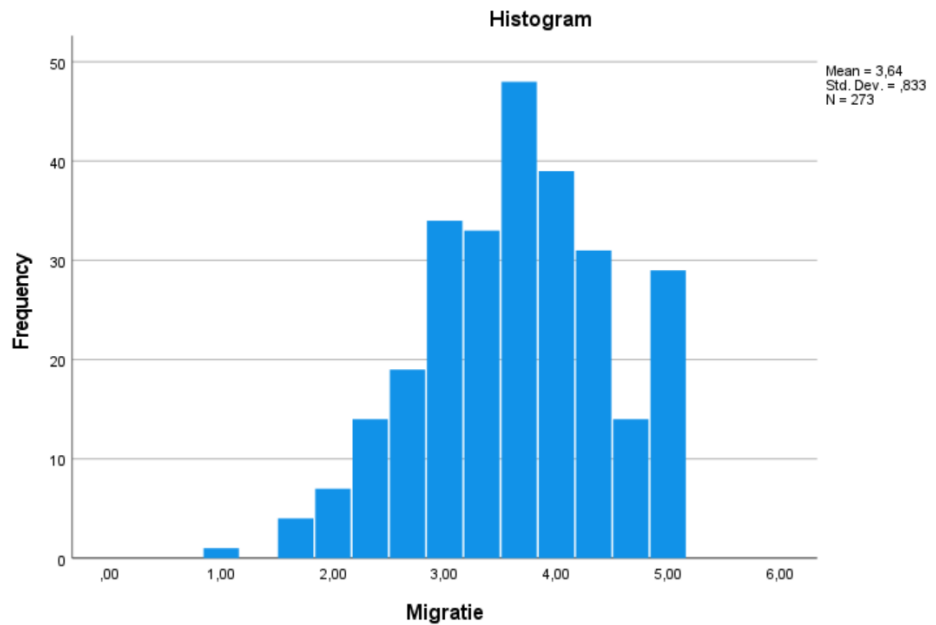
Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
cv23o118REC	6,9632	3,172	,661	,754
cv23o120 There are too many people of foreign origin or descent in the Netherlands.	7,4926	2,708	,721	,690
cv23o123 It does not help a neighborhood if many people of foreign origin or descent move in.	7,3676	3,222	,626	,787

Eindvariabele (migratie)

```
FREQUENCIES VARIABLES=Migratie  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
/HISTOGRAM  
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
Migratie		
N	Valid	273
	Missing	0
Mean		3,6398
Std. Deviation		,83290
Minimum		1,00
Maximum		5,00
Percentiles	25	3,0000
	50	3,6667
	75	4,3333

Toelichting migratie

De variabele is linksscheef verdeeld. Er scoren meer mensen hoger op deze variabele, aangezien het gemiddelde op 3,64 ligt. Veel mensen scoren maximaal (5) en maar een enkeling het minimum (1). De Cronbachs alpha is met 0.82 voldoende hoog en laat zien dat de losse items goed bij elkaar passen.

Statusangst

Output beschrijvende statistieke (statusangst)

Syntax

```
FREQUENCIES VARIABLES=og22f042 og22f051 og22f052
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

		og22f042 Because of my financial situation... I feel excluded by society.	og22f051 Others have negative stereotypes about people in my financial situation.	og22f052 My financial situation has a negative influence on how people act with me.
N	Valid	272	272	272
	Missing	0	0	0
Mean		1,47	2,43	1,97
Std. Deviation		1,001	1,635	1,301
Minimum		1	1	1
Maximum		7	7	7
Percentiles	25	1,00	1,00	1,00
	50	1,00	2,00	1,00
	75	2,00	4,00	2,00

og22f042 Because of my financial situation... I feel excluded by society.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 totally disagree	201	73,9	73,9	73,9
	2 2	42	15,4	15,4	89,3
	3 3	14	5,1	5,1	94,5
	4 4	8	2,9	2,9	97,4
	5 5	4	1,5	1,5	98,9
	6 6	1	,4	,4	99,3
	7 totally agree	2	,7	,7	100,0
	Total	272	100,0	100,0	

og22f051 Others have negative stereotypes about people in my financial situation.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 totally disagree	117	43,0	43,0	43,0
	2 2	57	21,0	21,0	64,0
	3 3	13	4,8	4,8	68,8
	4 4	53	19,5	19,5	88,2
	5 5	19	7,0	7,0	95,2
	6 6	7	2,6	2,6	97,8
	7 totally agree	6	2,2	2,2	100,0
	Total	272	100,0	100,0	

og22f052 My financial situation has a negative influence on how people act with me.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 totally disagree	140	51,5	51,5	51,5
	2 2	65	23,9	23,9	75,4
	3 3	22	8,1	8,1	83,5
	4 4	29	10,7	10,7	94,1
	5 5	12	4,4	4,4	98,5
	6 6	3	1,1	1,1	99,6
	7 totally agree	1	,4	,4	100,0
	Total	272	100,0	100,0	

Bewerkingen variabele (statusangst)

Voor de variabele statusangst zijn geen verdere bewerkingen uitgevoerd. Een hoge score op deze variabele betekent dat de respondent een hogere mate van statusangst ervaart.

Syntax

```
COMPUTE Statusangst=(og22f042 + og22f051 + og22f052) / 3.  
EXECUTE.
```

Syntax

```
RELIABILITY  
/VARIABLES=og22f052 og22f051 og22f042  
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL  
/MODEL=ALPHA  
/SUMMARY=TOTAL.
```

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,763	3

Item-Total Statistics

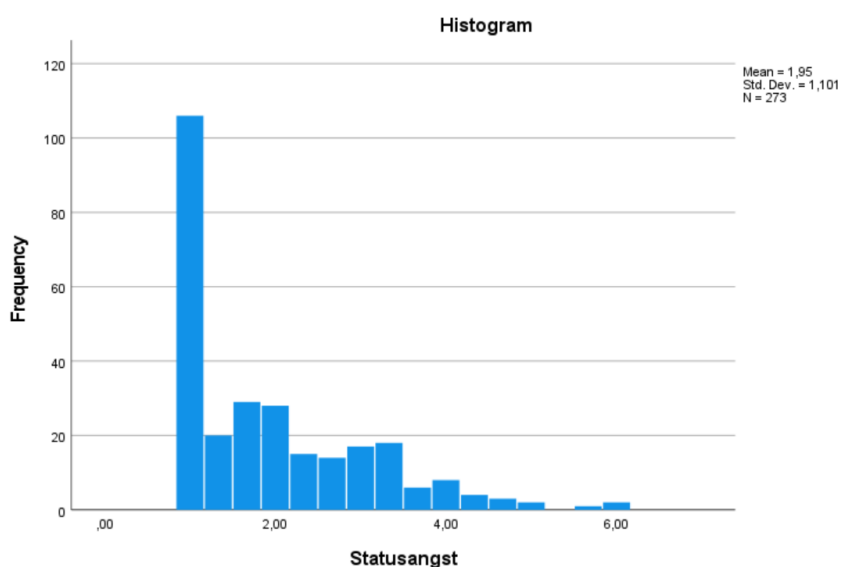
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
og22f052 My financial situation has a negative influence on how people act with me.	3,89	5,091	,703	,558
og22f051 Others have negative stereotypes about people in my financial situation.	3,44	3,945	,661	,636
og22f042 Because of my financial situation... I feel excluded by society.	4,40	7,233	,497	,794

Eindvariabele (statusangst)

```
FREQUENCIES VARIABLES=Statusangst  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
/HISTOGRAM  
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

Statusangst		
N	Valid	273
	Missing	0
Mean		1,9536
Std. Deviation		1,10086
Minimum		1,00
Maximum		6,00
Percentiles	25	1,0000
	50	1,6667
	75	2,6667

Toelichting statusangst

De variabele is extreem rechtsscheef verdeeld. Het gros scoort laag op deze variabele en maar een enkele respondent scoort hoog en ervaart dus statusangst. De Cronbachs alpha is met 0.76 niet extreem hoog, maar voldoende hoog om aan te tonen dat de losse items goed bij elkaar passen.

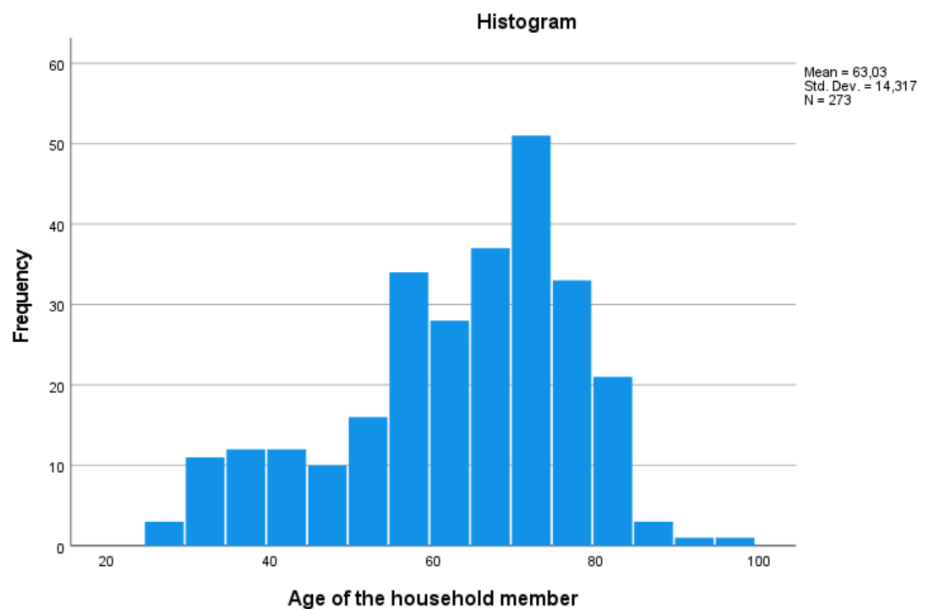
Leeftijd

Er zijn geen bewerkingen uitgevoerd op de variabele leeftijd

Syntax

```
FREQUENCIES VARIABLES=leeftijd  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN SKEWNESS  
SESKEW KURTOSIS SEKURT  
/HISTOGRAM  
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
leeftijd Age of the household member		
N	Valid	273
	Missing	0
Mean		63,03
Std. Deviation		14,317
Skewness		-,604
Std. Error of Skewness		,147
Kurtosis		-,269
Std. Error of Kurtosis		,294
Minimum		27
Maximum		95
Percentiles	25	55,00
	50	66,00
	75	73,00

Toelichting leeftijd

De gemiddelde leeftijd ligt met 63.11 redelijk hoog. Dit komt doordat er wordt geselecteerd voor huishoudhoofden in dit onderzoek. Huishoudhoofden zijn over het algemeen ouder. Om deze reden wordt hiervoor gecontroleerd in dit onderzoek.

Geslacht

De variabele geslacht is gehercodeerd van man=1 en vrouw=2 naar man=0 en vrouw=1. Optie 3 (anders) is opgegeven als 'system missing'. Deze wordt niet meegenomen in de analyses, aangezien alleen mannen en vrouwen mee worden genomen in de analyses.

Syntax

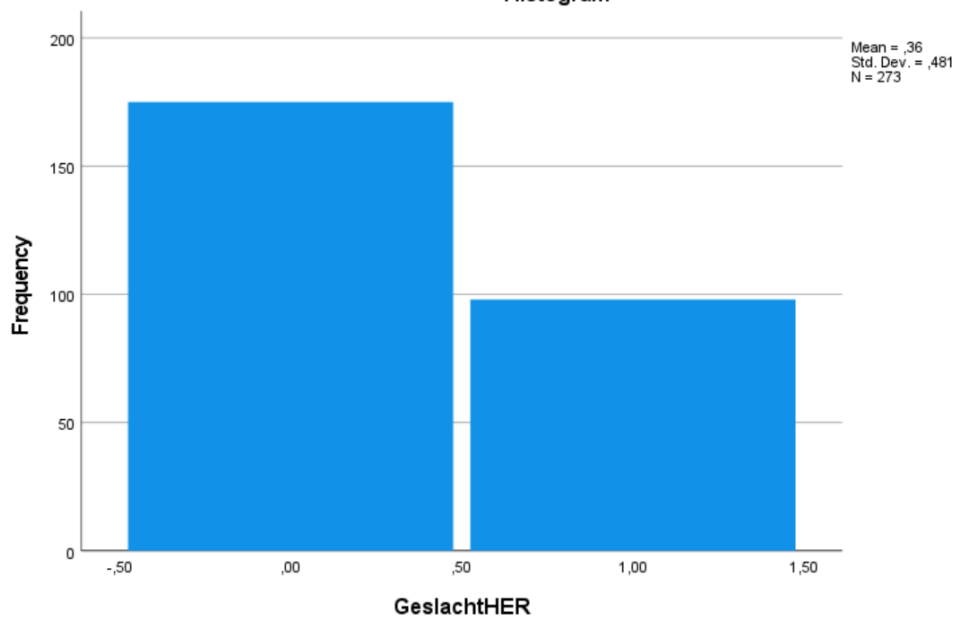
```
RECODE geslacht (1=0) (2=1) (ELSE=SYSMIS) INTO GeslachtHER.  
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=GeslachtHER  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN SKEWNESS  
SESKEW KURTOSIS SEKURT  
/HISTOGRAM  
/ORDER=ANALYSIS.
```

GeslachtHER

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00 Man	175	64,1	64,1	64,1
	1,00 Vrouw	98	35,9	35,9	100,0
	Total	273	100,0	100,0	

Histogram

Toelichting geslacht

De steekproef betreft bijna twee derde mannen en maar één derde vrouw. Mannen zijn dus sterk overgerepresenteerd in dit onderzoek. Dit komt doordat er voor huishoudhoofden is geselecteerd en mannen worden vaker aangestipt als huishoudhoofd in vergelijking met vrouwen. Mede om deze reden is deze variabele meegenomen als controlevariabele.

Opleidingsniveau

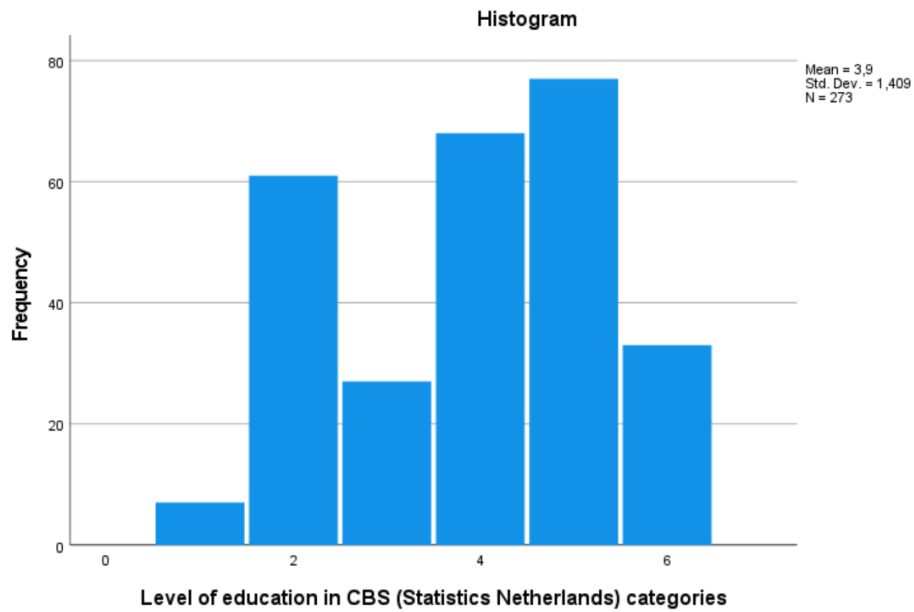
Er zijn geen bewerkingen uitgevoerd op de variabele opleidingsniveau

Syntax

```
FREQUENCIES VARIABLES=oplcat  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN SKEWNESS  
SESKEW KURTOSIS SEKURT  
/HISTOGRAM  
/ORDER=ANALYSIS.
```

oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 primary school	7	2,6	2,6	2,6
	2 vmbo (intermediate secondary education, US: junior high school)	61	22,3	22,3	24,9
	3 havo/wo (higher secondary education/preparatory university education, US: senior high school)	27	9,9	9,9	34,8
	4 mbo (intermediate vocational education, US: junior college)	68	24,9	24,9	59,7
	5 hbo (higher vocational education, US: college)	77	28,2	28,2	87,9
	6 wo (university)	33	12,1	12,1	100,0
	Total	273	100,0	100,0	

Toelichting opleidingsniveau

De steekproef betreft bijna twee derde mannen en maar één derde vrouw. Mannen zijn dus overgerepresenteerd in dit onderzoek. Dit komt doordat er voor huishoudhoofden is geselecteerd en mannen worden vaker aangestipt als huishoudhoofd dan vrouwen. Om deze reden is deze variabele meegenomen als controlevariabele.

Bijlage 2: Analyses

Beschrijvende statistieken

Syntax

```
FREQUENCIES VARIABLES=Bestaansonzekerheid Statusangst Migratie GeslachtHER leeftijd oplcat
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

In deze tabel staan de univariate statistieken van alle variabelen. Hieruit is de five-number summary (minimum, eerste kwartiel, mediaan, derde kwartiel en maximum) gehaald en ook de totale steekproefgrootte. De statistieken van de nominale variabele geslacht voegen in deze tabel niet veel toe. Daarom worden hier percentages voor gegeven zoals te zien is in onderstaande tabel.

Statistics

		Bestaansonzekerheid	Statusangst	Migratie	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcac Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	269	273	273	273	273	273
	Missing	4	0	0	0	0	0
Mean		3,2012	1,9536	3,6398	,3590	63,03	3,90
Median		2,6775	1,6667	3,6667	,0000	66,00	4,00
Std. Deviation		1,76579	1,10086	,83290	,48058	14,317	1,409
Minimum		,79	1,00	1,00	,00	27	1
Maximum		10,11	6,00	5,00	1,00	95	6
Percentiles	25	1,9275	1,0000	3,0000	,0000	55,00	2,50
	50	2,6775	1,6667	3,6667	,0000	66,00	4,00
	75	4,2475	2,6667	4,3333	1,0000	73,00	5,00

Bivariate statistieken

Syntax

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=Migratie Bestaansonzekerheid Statusangst GeslachtHER leeftijd oplcat
/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL
/MISSING=PAIRWISE.
    
```

Hieronder is de correlatietabel van alle variabelen te zien.

		Correlations					
		Migratie	Bestaansonzekerheid	Statusangst	GeslachtHER	leeftijd Age of the household member	oplcac Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
Migratie	Pearson Correlation	1	,050	,016	-,147*	-,048	-,178**
	Sig. (2-tailed)		,410	,787	,015	,433	,003
	N	273	269	273	273	273	273
Bestaansonzekerheid	Pearson Correlation	,050	1	,424**	,206**	-,023	-,236**
	Sig. (2-tailed)	,410		,000	,001	,707	,000
	N	269	269	269	269	269	269
Statusangst	Pearson Correlation	,016	,424**	1	,048	-,095	-,095
	Sig. (2-tailed)	,787	,000		,431	,119	,116
	N	273	269	273	273	273	273
GeslachtHER	Pearson Correlation	-,147*	,206**	,048	1	-,066	-,040
	Sig. (2-tailed)	,015	,001	,431		,278	,514
	N	273	269	273	273	273	273
leeftijd Age of the household member	Pearson Correlation	-,048	-,023	-,095	-,066	1	-,180**
	Sig. (2-tailed)	,433	,707	,119	,278		,003
	N	273	269	273	273	273	273
oplcac Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	Pearson Correlation	-,178**	-,236**	-,095	-,040	-,180**	1
	Sig. (2-tailed)	,003	,000	,116	,514	,003	
	N	273	269	273	273	273	273

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Multivariate analyse (regressieanalyse)

Syntax

```

REGRESSION
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Migratie
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid
/METHOD=ENTER Statusangst.
    
```

In de onderstaande tabel zijn de eerste drie modellen van de regressieanalyse weergegeven. Deze is hiërarchisch opgebouwd en er komt in stap 1, 2 en 3 een variabele bij en is *negatieve attitudes jegens migranten* de afhankelijke variabele. Model 4 is het model waar *statusangst* de afhankelijke variabele is. Belangrijke gegevens uit deze tabel zijn de hellingen (*b*), de standaardfouten, het significantieniveau (*p*) en ook de VIF-score.

		Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,602	,297		15,484	,000		
	GeslachtHER	-,294	,104	-,169	-2,841	,005	,990	1,010
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,102	-1,691	,092	,958	1,044
	oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,122	,036	-,205	-3,385	,001	,960	1,042
2	(Constant)	4,520	,326		13,847	,000		
	GeslachtHER	-,307	,106	-,177	-2,902	,004	,953	1,049
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,100	-1,652	,100	,955	1,047
	oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,117	,037	-,196	-3,140	,002	,906	1,104
	Bestaansonzekerheid	,018	,030	,038	,611	,542	,904	1,106
3	(Constant)	4,535	,335		13,540	,000		
	GeslachtHER	-,307	,106	-,177	-2,903	,004	,952	1,051
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,101	-1,661	,098	,949	1,054
	oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,117	,037	-,196	-3,133	,002	,906	1,104
	Bestaansonzekerheid	,021	,033	,044	,644	,520	,750	1,334
	Statusangst	-,011	,050	-,014	-,215	,830	,814	1,229

a. Dependent Variable: Migratie

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	,259 ^a	,067	,056	,81142	,067	6,343	3	265	,000
2	,261 ^b	,068	,054	,81238	,001	,373	1	264	,542
3	,262 ^c	,068	,051	,81385	,000	,046	1	263	,830

a. Predictors: (Constant), oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories, GeslachtHER, leeftijd Age of the household member

b. Predictors: (Constant), oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories, GeslachtHER, leeftijd Age of the household member, Bestaansonzekerheid

c. Predictors: (Constant), oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories, GeslachtHER, leeftijd Age of the household member, Bestaansonzekerheid, Statusangst

In de bovenstaande model summary staan nog meer belangrijke gegevens van de regressie. Uit deze tabel is de verklaarde variantie (R^2) af te lezen. Ook is de F change waarde met bijbehorende significantie niveau af te lezen. Hieruit kan worden afgeleid hoeveel verklaarde variantie de modellen voorspellen en in hoeverre het model betere schattingen kan maken van de afhankelijke variabele in vergelijking met het vorige model.

Syntax

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Statusangst

/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat.

Onderstaande tabellen geven dezelfde informatie als de eerdergenoemde regressieanalyse, maar bij deze tabellen is de afhankelijke variabele niet *negatieve attitudes jegens migranten*, maar *statusangst*. Dit vormt het laatste model (model 4) van de complete regressie. Dit model is gemaakt om de eventuele mediërende functie van de variabele *statusangst* uit af te leiden.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	,432 ^a	,186	,174	,99722	,186	15,103	4	264	,000

a. Predictors: (Constant), oplcat Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories, GeslachtHER, leeftijd Age of the household member, Bestaansonzekerheid

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,447	,401		3,612	,000
	Bestaansonzekerheid	,268	,036	,431	7,375	,000
	GeslachtHER	-,072	,130	-,032	-,556	,579
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,072	-1,274	,204
	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,005	,046	,006	,100	,921

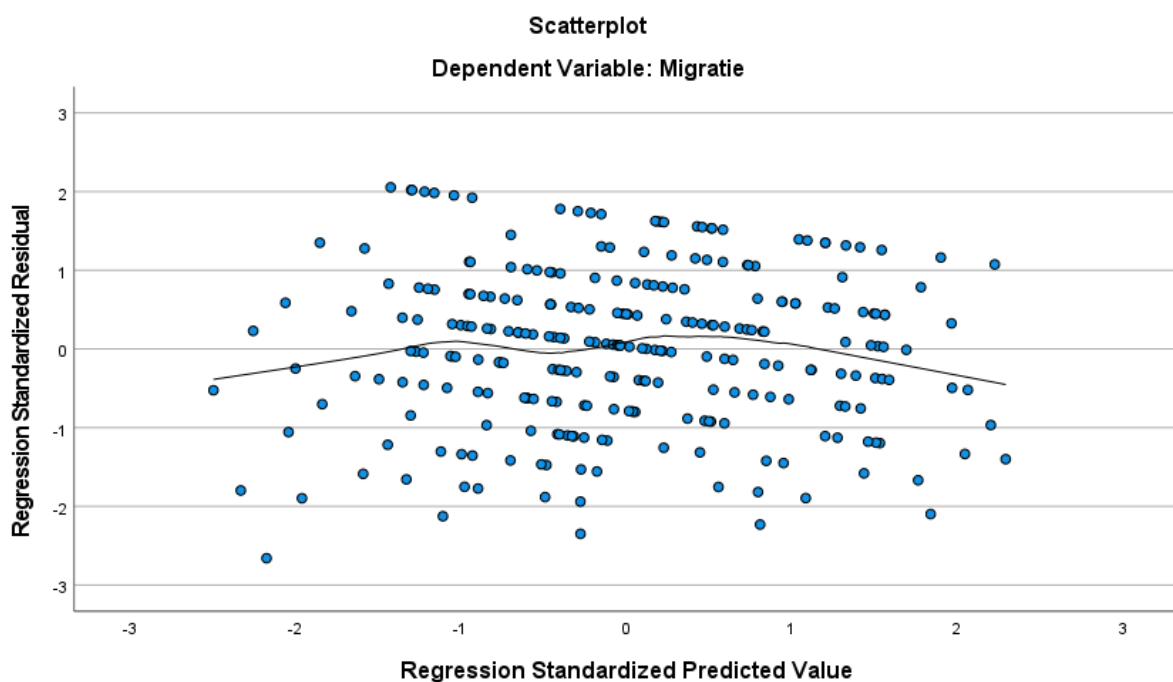
a. Dependent Variable: Statusangst

Bijlage 3: Assumptiecontrole, outliers en multicollineariteit

In een lineaire regressie is het belangrijk om voorafgaand aan het uitvoeren van deze analyse assumptiecontroles uit te voeren, mogelijke uitbijters of invloedrijke punten te identificeren en na te gaan of er sprake is van multicollineariteit. Hieronder volgen stapsgewijs de uitwerkingen van deze analyses.

Lineair verband

De eerste assumptie waaraan moet worden voldaan is die van lineariteit. Er moet sprake zijn van een lineair verband tussen de afhankelijke en de onafhankelijke variabele(n). In figuur 1 is te zien dat de puntenwolk redelijk goed rondom de 0 is verspreid en ook de lijn van het gemiddelde die erdoorheen is getrokken loopt redelijk mooi rondom 0. Aan deze assumptie is dus op basis van dit figuur voldaan.

Figuur 1: residuen plot met loess-lijn

Syntax

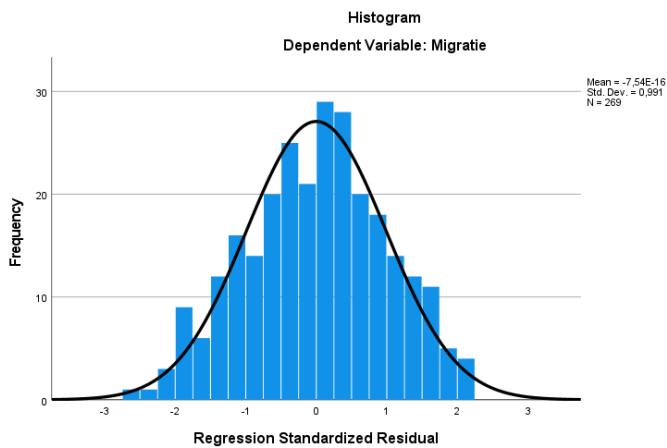
```
REGRESSION  
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT Migratie  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat Bestaansonzekerheid Statusangst  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED)
```

Onafhankelijkheid

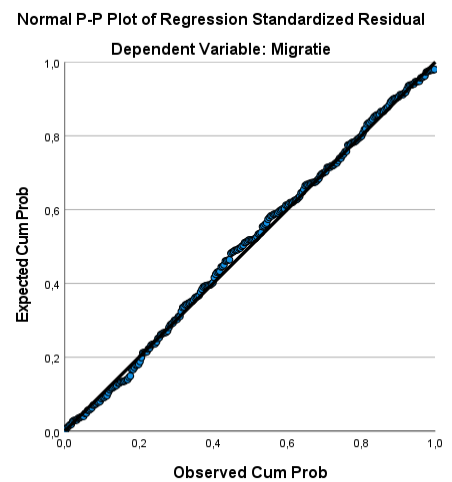
De tweede assumptie is die van onafhankelijke observaties. De verschillende observaties moeten onafhankelijk van elkaar zijn. Dit betekent dat de ene observatie geen invloed mag hebben op de andere. De data die wordt gebruikt voor dit onderzoek is afkomstig van het LISS panel. In dit panel is ieder lid random uitgekozen en benaderd. Tevens is er geselecteerd op huishoudhoofd, om de mensen die in hetzelfde huis wonen er uit te filteren. Hierdoor kan de onafhankelijkheid worden gewaarborgd.

Homoscedasticiteit

De assumptie omtrent homoscedasticiteit stelt dat de variantie van de errorterm constant is voor alle waarden van de x-en. Om te checken of aan deze assumptie wordt voldaan kunnen we weer kijken naar figuur 1. Hierin is te zien dat de spreiding rondom de nullijn links van het figuur iets groter is dan rechts. Er is dus een lichte vorm van heteroscedasticiteit te zien, maar niet genoeg om de assumptie rondom homoscedasticiteit te doen schenden. Deze assumptie is dus afgaande op dit figuur niet geschonden.

Figuur 2: histogram van de residuen met normaalcurve eroverheen

Figuur 3: PP-plot van de residuen

Syntax

```

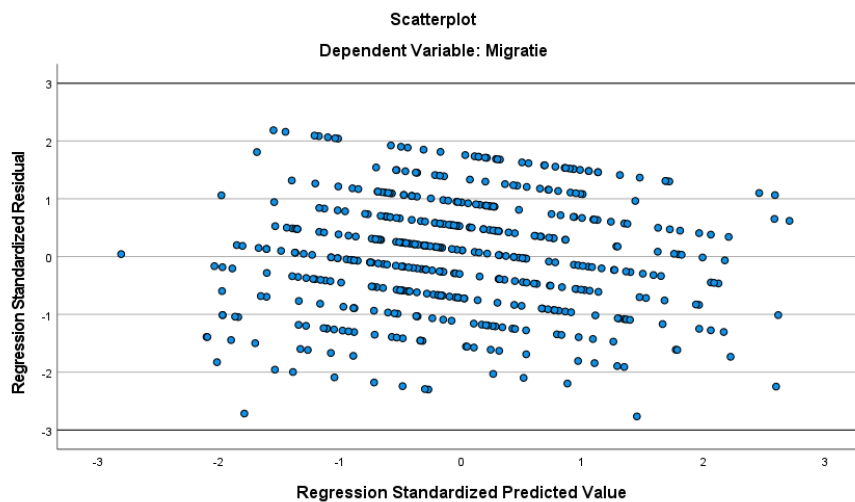
REGRESSION
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Migratie
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat Bestaansonzekerheid Statusangst
/PARTIALPLOT ALL
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID)

```

Uitbijters en invloedrijke punten

- Residuen

Een standaard vuistregel van een residuenplot is dat alle cases die buiten de -3 en 3 standaarddeviaties vallen, kunnen worden gezien als mogelijke uitbijters. In figuur 4 is te zien dat er in deze steekproef geen enkele case buiten dit interval ligt. Op deze manier is er dus geen bewijs gevonden voor de aanwezigheid van uitbijters.

Figuur 4: Residuenplot met grens bij -3 en 3 op de y-as

Syntax

```
REGRESSION  
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT Migratie  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat Bestaansonzekerheid Statusangst  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)
```

- **Leverage**

Een andere manier om te kijken of er uitbijters in de dataset zitten is de leverage. De leverage meet in hoeverre één datapunt aan de regressielijn 'trekt'. Het geeft aan hoe ver de waarde van een onafhankelijke variabele afwijkt van het gemiddelde van alle predictoren. De vuistregel is hierbij dat de waarde van de leverage van een case niet groter mag zijn $3p/n$. Hierbij is de p het aantal geschatte parameters. In dit onderzoek komt dat neer op $3 \times 6 / 272 = 0,066$. In figuur 5 is te zien dat er 2 cases (2249 en 1078) zijn die over deze grens heen gaan. Dit zouden mogelijke uitbijters kunnen zijn.

Syntax

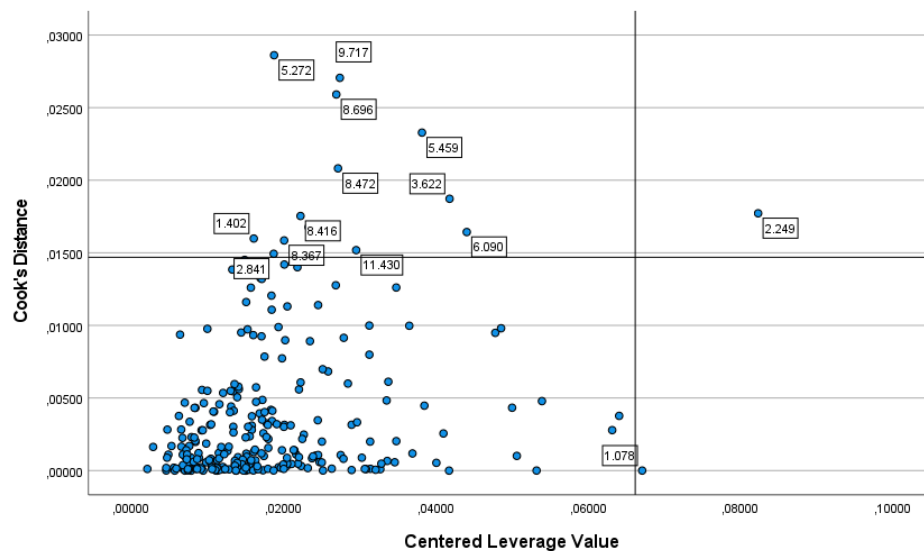
```
REGRESSION  
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT Migratie  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat Bestaansonzekerheid Statusangst  
/SAVE COOK LEVER RESID DFBETA DFFIT.
```

- **Cook's distance**

Nog een andere manier om uitbijters te identificeren is door gebruik te maken van de Cook's distance. Cook's distance meet de invloed van één datapunt op de regressiecoëfficiënten door te berekenen hoeveel deze coëfficiënten zouden veranderen als het datapunt uit de dataset zou worden verwijderd. Hierbij is de vuistregel dat de Cook's distance waarde van een case niet groter mag zijn dan $4/n$. In dit onderzoek komt dat neer op 0,015. In figuur 5 is te zien dat er 13 cases zijn die over deze grenswaarde heen gaan. Dit zouden mogelijke uitbijters kunnen zijn.

Syntax

```
REGRESSION  
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT Migratie  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat  
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat Bestaansonzekerheid Statusangst  
/SAVE COOK LEVER RESID DFBETA DFFIT.
```


Figuur 5: Matrix met leverage op de x-as en Cook's distance op de y-as inclusief kritieke grenzen

- Dffit

De waarde van de DFFIT geeft de verandering in de gestandaardiseerde voorspelde y wanneer een punt wordt weggelaten uit de dataset. De kritieke grenswaarde van een mogelijke uitbijter bij de dffit wordt berekend aan de hand van de formule $2\sqrt{\frac{p}{n}}$. In deze steekproef komt dat neer op $2 \times 0,149 = 0,297$. Zoals hieronder is te zien in de tabel is de hoogste dffit waarde is 0,074 en de laagste waarde is -0,067. Op basis van de DFFIT kunnen we dus niet stellen dat er uitbijters zitten in deze steekproef, aangezien er geen enkele waarde van de DFFIT boven de kritieke grens uitkomt. In tabel 2 staat een

samenvatting van de cases waarbij er op sommige diagnostics het meest extreem zijn gescoord. Over het algemeen hebben we bijna geen duidelijke outliers. De enige case die op zowel de cook's distance en de leverage te hoog scoort is case 2249 ($DFFIT=0,074$). Dit zou een duidelijke outlier kunnen zijn.

Syntax

```
REGRESSION
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Migratie
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat Bestaansonzekerheid Statusangst
/PARTIALPLOT ALL
/SAVE COOK LEVER RESID DFBETA DFFIT.

FREQUENCIES VARIABLES=DFF_1
/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

DFF_1 DFFIT

N	Valid	269
	Missing	4
Minimum		-,06689
Maximum		,07445

- Multicollineariteit

In tabel 5 van paragraaf 4.3 zijn de VIF's van de verschillende variabelen te zien. Een vuistregel op deze statistische maatstaf is dat de waarde niet boven de 10 mag liggen, want dan zou er sprake kunnen zijn van multicollineariteit. Een waarde van onder de 5 betekent dat er geen significante multicollineariteit bestaat. Zoals te zien in tabel 1 heeft geen enkele variabele een VIF-score van boven de 5 en al helemaal niet van boven de 10. Er kan dus gesteld worden dat er in dit onderzoek geen sprake is van multicollineariteit.

Syntax

```
REGRESSION
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Migratie
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid
/METHOD=ENTER Statusangst.
```

Regressie met en zonder uitbijters

Syntax

```
REGRESSION
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Migratie
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid GeslachtHER leeftijd oplcat
/METHOD=ENTER GeslachtHER leeftijd oplcat Bestaansonzekerheid Statusangst
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)
/SAVE COOK LEVER RESID DFBETA DFFIT.
```

Toelichting: Cases 9717, 5272, 8696, 5459, 8472, 3622 en 2249 heb ik hiervoor uit de dataset gehaald, omdat ik op aanraden van de statistiekprofessor de 6 grootste Cook's distance waarden en de meest extreme waarde op de leverage moest verwijderen.

Tabel 1: regressiemodel met extreme scores

		Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	4,602	,297		15,484	,000	4,016	5,187
	GeslachtHER	-,294	,104	-,169	-2,841	,005	-,498	-,090
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,102	-1,691	,092	-,013	,001
	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,122	,036	-,205	-3,385	,001	-,193	-,051
2	(Constant)	4,520	,326		13,847	,000	3,877	5,162
	GeslachtHER	-,307	,106	-,177	-2,902	,004	-,515	-,099
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,100	-1,652	,100	-,013	,001
	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,117	,037	-,196	-3,140	,002	-,190	-,044
	Bestaansonzekerheid	,018	,030	,038	,611	,542	-,040	,076
3	(Constant)	4,535	,335		13,540	,000	3,876	5,195
	GeslachtHER	-,307	,106	-,177	-2,903	,004	-,516	-,099
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,101	-1,661	,098	-,013	,001
	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,117	,037	-,196	-3,133	,002	-,190	-,043
	Bestaansonzekerheid	,021	,033	,044	,644	,520	-,043	,085
	Statusangst	-,011	,050	-,014	-,215	,830	-,110	,088

a. Dependent Variable: Migratie

Tabel 2: regressiemodel zonder extreme scores

		Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	4,589	,294		15,620	,000	4,010	5,168
	GeslachtHER	-,274	,101	-,165	-2,717	,007	-,473	-,076
	leeftijd Age of the household member	-,006	,003	-,111	-1,791	,074	-,013	,001
	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,114	,036	-,198	-3,199	,002	-,184	-,044
2	(Constant)	4,563	,323		14,118	,000	3,927	5,200
	GeslachtHER	-,279	,103	-,167	-2,693	,008	-,482	-,075
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,110	-1,770	,078	-,013	,001
	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,112	,037	-,195	-3,060	,002	-,185	-,040
	Bestaansonzekerheid	,006	,029	,012	,193	,847	-,052	,063
3	(Constant)	4,599	,332		13,863	,000	3,946	5,252
	GeslachtHER	-,279	,104	-,167	-2,693	,008	-,483	-,075
	leeftijd Age of the household member	-,006	,004	-,112	-1,801	,073	-,013	,001
	oplcats Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	-,112	,037	-,194	-3,048	,003	-,184	-,040
	Bestaansonzekerheid	,012	,032	,026	,369	,713	-,051	,074
	Statusangst	-,024	,049	-,033	-,494	,622	-,122	,073

a. Dependent Variable: Migratie

In tabel 3 zijn de uitbijters in deze dataset uitgelicht. Dit omvat de zes hoogste scores op de Cook's distance en één ID met de hoogste score op leverage. Deze ID's worden gezien als meest extreme uitbijters. Zoals te zien in bovenstaande tabellen waar de ene tabel de invloedrijke punten en mogelijke uitbijters nog steeds in de dataset heeft, is er niet heel veel verschil te ontdekken met de dataset waar deze scores zijn weggelaten (zie tabel 2). Doordat er geen verschil zit tussen de twee modellen is het dus niet noodzakelijk om de invloedrijke punten en mogelijke uitbijters uit de dataset halen, omdat ze vooral veel nuttige informatie kunnen geven.

Tabel 3: Tabel met diagnostics voor uitbijters en invloedrijke punten met cases die de meest extreme waarden hebben op Cook's distance en leverage

ID	Cook's distance	Leverage	DFFIT
<i>Kritieke waarde</i>	0,015	0,066	0,297
9717	0,027	0,027	
5272	0,029	0,019	
8696	0,026	0,027	
5459	0,023	0,038	
8472	0,021	0,027	
3622	0,019	0,042	
2249	0,018	0,082	0,074

Bijlage 4: Gebruik van AI-software

Ik heb AI-software onder andere gebruikt om relevante bronnen te vinden voor mijn vraagstellingen.

Wanneer ik een vraagstelling had gecreëerd, heb ik deze in de software gezet en gevraagd om relevante bronnen. Deze gaf vervolgens bronnen met hierbij een kleine samenvatting van de hoofdpunten. Deze bronnen heb ik vervolgens zelf in Smartcat opgezocht om te kijken of de bron daadwerkelijk te vinden was en of de informatie nuttig was. Hierdoor heb ik niet de cognitieve taak van het analyseren van academische bronnen uitbesteed aan AI-software, maar heb ik de software simpelweg gebruikt als hulpmiddel om nieuwe bronnen te vinden. Zo ben ik bijvoorbeeld op het volgende artikel en boek gekomen, welke ik heb gelezen:

Prompt: Geef academische artikelen die ingaan op het contact tussen bestaansonzeker en migranten. Komen deze elkaar tegen in de buurt en tijdens hun werk?

Output: Semyonov, M., Raijman, R., & Gorodzeisky, A. (2006). "The rise of anti-foreigner sentiment in European societies, 1988-2000." *American Sociological Review*, 71(3), 426-449. Dit artikel onderzoekt de interacties tussen bestaansonzeker mensen en migranten in Europese samenlevingen en hoe deze interacties kunnen leiden tot spanningen en anti-immigranten sentimenten.

Prompt: Geef academische artikelen over de impact van bestaansonzekerheid.

Output: Wilkinson, R., & Pickett, K. (2010). *The spirit level: Why equality is better for everyone*. Penguin Books. *The Spirit Level* onderzoekt hoe inkomensongelijkheid invloed heeft op diverse sociale en gezondheidsuitkomsten binnen samenlevingen. Wilkinson en Pickett betogen dat meer egalitaire samenlevingen beter presteren op verschillende indicatoren van welzijn, zoals gezondheid, sociale cohesie, en onderwijs, en dat grotere ongelijkheid leidt tot slechtere uitkomsten voor alle lagen van de bevolking.

Ook heb ik de software na het schrijven van enkele stukken tekst gebruikt als een soort tweede lezer om te kijken of ik geen onnodige spel- en interpunctiefouten heb gemaakt. Ik heb dus eerst een stuk zelf geschreven, waarna ik mij laat controleren door de software. Hierbij heb ik de cognitieve taak van het schrijven van een stuk tekst dus niet overgelaten aan de software, maar deze taak zelf op mij genomen. Hieronder twee voorbeelden:

Prompt: Klopt deze zin grammaticaal gezien: Het opleidingsniveau is een van de belangrijkste factoren die van invloed zijn op het buitensluiten van andere etnische groepen (Coenders & Scheepers, 2003).

Output: Ja, de zin klopt grammaticaal gezien. Hier is de zin nogmaals:

"Het opleidingsniveau is een van de belangrijkste factoren die van invloed zijn op het buitensluiten van andere etnische groepen (Coenders & Scheepers, 2003)."

De structuur en woordkeuze zijn correct en duidelijk.

Prompt: Klopt dit stuk en is het logisch? Dit onderzoek probeert nieuw licht te schijnen op de herkomst van negatieve attitudes jegens migranten. Aangezien migratie een thema is waar weinig consensus over te vinden is in de politiek, kan dit waardevolle inzichten bieden voor het debat rondom dit thema. De rol van bestaansonzekerheid in dit debat is vaker onderzocht, maar door de toevoeging van statusangst als mogelijk verklarende factor, worden wellicht nieuwe perspectieven geboden aan dit debat.

Output: Ja, het stuk is logisch en goed geschreven. Het introduceert het onderzoek en benadrukt het belang ervan in het lopende debat over migratie. Het legt uit dat terwijl de rol van bestaansonzekerheid al onderzocht is, de toevoeging van statusangst mogelijk nieuwe perspectieven kan bieden. Dit stuk biedt een duidelijke context voor het onderzoek en benadrukt

Handig kan zijn om de software soms te gebruiken voor ogenschijnlijk simpele begrippen, maar waar je door de uitgebreide uitleg een beter beeld van kan krijgen. Hierdoor wist ik in het volgende voorbeeld dat ik de goede term gebruikte:

Prompt: Wat houdt een intergroepsconflict precies in?

Output: Een intergroepsconflict is een conflict of spanning tussen verschillende groepen mensen. Deze groepen kunnen gebaseerd zijn op verschillende criteria zoals etniciteit, nationaliteit, religie, sociale klasse of andere identiteitskenmerken. Dergelijke conflicten ontstaan vaak door wedijver om schaarse middelen, verschillen in waarden, normen of belangen, en kunnen leiden tot discriminatie, vijandigheid en geweld tussen de groepen. Intergroepsconflicten kunnen variëren van kleine meningsverschillen tot grootschalige conflicten en oorlogen.